

ΕΣΤΙΑ

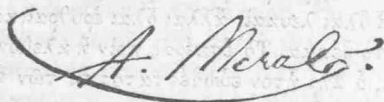
ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Ἐννάτος

Συνδρομὴ ἰτησία: Ἐν Ἀθήναις φρ. 10, ἐν ταῖς ἑπαρχίαις φρ. 12, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἐπὶ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἰναι ἰτησία:—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σταδίου, 6.

22 Ἰουνίου 1880

Πανομοιότυπον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ
ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

ΑΝΕΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

[Μυθιστόρημα Ἐκτορος Μαλὸ βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ρ. Ραγκαδά.]

Συνίεμα· ἰδί σελ. 872.

Κ΄

Κηπουρός.

Ὁ ἔνταφιασμός τοῦ κυρίου μου ἔμελλε νὰ γίνῃ τὴν ἐπαύριον, καὶ ὁ πατὴρ μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ μὲ ὑπάγῃ εἰς τὴν κηδείαν.

Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐγερθῶ, διότι τὴν νύκτα εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, ὅστις ἤρχισεν διὰ ῥίγους, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπῆλθε μεγάλη θερμῆ. Μοὶ ἐφάνετο ὅτι εἶχον φωτίαν ἐντὸς εἰς τὸ στήθος, καὶ ὅτι ἤμην ἀβρωστος καθὼς ὁ Καρδούλης μετὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ὅταν ἔβαινε εἰς τὸ δένδρον καὶ τὴν χιόνα.

Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι εἶχον ἰσχυρὰν φλόγωσιν τοῦ στήθους, προσελθοῦσαν ἐκ τοῦ ψύχους τῆς νυκτὸς καθ' ἣν ἀπέθανεν ὁ δυστυχὴς κύριός μου.

Ἡ φλόγωσις ὅμως αὕτη τοῦ στήθους μοὶ ἔδωκε τὸ μέτρον τῆς ἀγαθότητος τῆς οἰκογενείας Ἀκίνου, καὶ πρὸ πάντων τῶν προτερημάτων καὶ τῆς ἀφοσιώσεως τῆς Στεφανῆς.

Ἄν καὶ αἱ πτωχαὶ οἰκογένειαι σπανίως θέλουν νὰ καλοῦν ἰατροὺς, ἀλλὰ τόσον βιαία καὶ φοβερά ἐπῆλθεν ἡ ἀσθένειά μου, ὥστε δι' ἐμὲ ἔγινεν ἐξαιρέσις εἰς τὸν κανόνα τοῦτον, ὃν ἐπιβάλλει ἡ φύσις καὶ ἡ συνήθεια. Ὁ ἰατρός, προσκληθεὶς, δὲν ἐχρειάσθη μακρὰν ἐξέτασιν καὶ ἐμπεριστατωμένην διήγησιν ὅπως διαγνώσῃ τίς ἦτον ἡ ἀβρωστία μου, καὶ ἀμέσως εἶπεν, ὅτι πρέπει νὰ μὲ φέρουν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Τοῦτο ἦτο βεβαίως τὸ ἀπλούστερον καὶ τὸ εὐκολώτερον. Ἀλλ' ὁ πατὴρ δὲν ἐπεδοκίμασε τὴν γνώμην ταύτην.

— Ἀφ' οὗ ἤλθε καὶ ἔπεσεν, εἶπεν, εἰς τὴν θύραν μας καὶ ἔχει εἰς τὴν θύραν τοῦ νοσοκομείου, ἀποδείξει ὅτι τῆς μοίρας μας εἶναι ἡμεῖς νὰ τὸν κρατήσωμεν.

Ὁ ἰατρός κατεπολέμησε διὰ παντοίων καλῶν λόγων τὸν μοιρόδοξον τοῦτον συλλογισμόν, ἀλλὰ δὲν κατίσχυσεν. Ἐπρεπε νὰ μὲ κρατήσουν, καὶ μὲ ἐκράτησαν.

Εἰς ὄλας δὲ τὰς ἀσχολίας τῆς ἡ Στεφανῆ προσέθηκε καὶ τὴν τῆς νοσοκόμου, καὶ μ' ἐπεμελεῖτο μετὰ πολλῆς ἡμερότητας, μεθοδικῶς, ὡς ἂν ἦτον ἐκ τοῦ σώματος τῶν ἀγαθοεργῶν καλογοραιῶν, καὶ ποτὲ οὔτε δυσαρέσκειάν τινα ἐδείκνυεν οὔτε τι ἐλησμόνει. Ὅταν ἠναγκάζετο νὰ μὲ ἀφήνῃ διὰ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, τότε τὴν ἀντικαθίστα ἡ Λίζα, καὶ πολλάκις, ἐν μέσῳ τοῦ πυρετοῦ μου, εἶδον ταύτην εἰς τοὺς πόδας τῆς κλίνης μου, στηρίζουσαν ἐπ' ἐμοῦ ἀνησυχούς τοὺς μεγάλους τῆς ὀφθαλμοῦς. Ἐν τῇ ταραχῇ τοῦ παραπαίοντος νοός μου τὴν ἐξελάμβανον ὡς τὸν φύλακα ἄγγελόν μου, καὶ τῇ ὠμίλῳ ὡς θὰ ὠμίλῳ πρὸς ἄγγελον, λέγων εἰς αὐτὴν τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς ἐπιθυμίας μου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνήθισα νὰ τὴν θεωρῶ, ἀκουσίως, ὡς ἰδανικόν τι ὄν, περιβεβλημένον στέφανον φωτός, καὶ ν' ἀπορῶ ἐνίοτε πῶς ζῆ τὴν συνήθη ζωὴν μας, ἐν ᾧ περιέμενον νὰ τὴν ἰδῶ ν' ἀνοιξῇ μεγάλα λευκὰ πτερὰ καὶ νὰ πετάξῃ πρὸς οὐρανόν.

Ἡ ἀσθένειά μου ὑπῆρξε μακρὰ καὶ βαρεῖα, καὶ εἶχεν ὑποτροπὰς, πρὸς ἃς καὶ συγγενεῖς θεν' ἀπηύδων, ἀλλ' αἵτινες δὲν ἐξήντησαν τῆς Στεφανῆς οὔτε τὴν ὑπομονὴν οὔτε τὴν ἀφοσίωσιν. Πολλὰς νύκτας ἠναγκάζετο ὁ εἰς ἡ ἄλλος ν' ἀγρυπνῆ πλησίον μου, διότι εἶχον τὸ στήθος προσβεβλημένον, καὶ ἐνίοτε μοὶ ἤρχετο ὡς ν' ἀποπνιγῶ. Τότε δὲ ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Βενιαμὴν ἤρχοντο καὶ ἔμενον ἐναλλάξ παρὰ τὴν κλίνην μου. Τέλος ἐπῆλθεν ἀναρρώσις· ἀλλ' ὡς ἡ ἀσθένεια, ἦτον καὶ αὕτη μακρὰ, εἶχε διαλείψεις, καὶ ἀνάγκη ἦτον νὰ περιμείνω τὴν ἀνοιξὴν καὶ νὰ πρασινίσουν οἱ ἀγροὶ τῆς Παροθῆκης πρὶν ἐξέλθω τῆς οἰκίας.

Τότε ἡ Λίζα, ἥτις δὲν εἰργάζετο, ἔλαβε τὴν θέσιν τῆς Στεφανῆς, καὶ ἐκείνη μὲ περιῆγεν εἰς τὰς ὄχθας τῆς Βιούρας. Περὶ τὴν μεσημβριάν, ὅταν ἦτον θερμὸς ὁ ἥλιος, ἀνεχωροῦμεν κρατούμενοι ἐκ τῆς χειρὸς, καὶ ἐπηγαίνομεν βραδέως, ἔχοντες τὸν Κάπην κατόπιν μας. Γλυκεῖα καὶ ὠραία ὑπῆρξεν ἡ ἀνοιξὴς τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἡ τοῦλάχιστον διετήρησα γλυκεῖαν αὐτῆς καὶ ὠραίαν ἐνθύμησιν, ὅπερ τὸ ἴδιον.

Ὁλίγον γνωστὴ εἶναι εἰς τοὺς Πικρισινοὺς ἡ συ-

νοικία ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Λευκοῦ οἴκου εἰς τὴν Παροθήκην. Ἐξέρουσι μόνον συγκεχυμένως ὅτι ἐκεῖ που ὑπάρχει μικρά τις κοιλάς· ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ διαρρέων αὐτὴν ποταμὸς εἶναι ἡ Βισύρα, λέγεται καὶ πιστεύεται ὅτι ἡ κοιλάς αὕτη εἶναι μία τῶν ἀκαθαρτοτέρων καὶ ἀηδεστέρων ὄλων τῶν περικύκλων τῆς πρωτευούσης· ἀλλ' οὕτω δὲν ἔχει, καὶ ἡ θέσις εἶναι καλητέρα τῆς φήμης τῆς. Ἡ Βισύρα, ἐκτιμωμένη συνήθως ἐκ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν τὴν κατήντησεν ἡ βιομηχανία τοῦ προαστείου Ἀγίου Μαρκελοῦ, καὶ ὅχι ἐκ τοῦ ὅ,τι φυσικῶς εἶναι εἰς Βερόνιεραις καὶ εἰς Ρουγγί, βέβαιον ἐκεῖ, ἢ καὶ ἔρρεε κατὰ τὸν καιρὸν περὶ οὐ ὀμίλῳ, ὑπὸ πυκνάς αἰγείρους καὶ ἰτέας, καὶ ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τῆς χλοερᾶς πεδίᾳ ἐκτείνανται μέχρι λοφίσκων, οὓς κοσμοῦσι κῆποι· καὶ ἐπιστέφουσι καστοικίαι. Κατὰ τὸ ἔξω τὰ χόρτα εἶναι χλωρὰ καὶ πυκνά, τὸν σμαράγδινον τάπητα διασπίζουσι τὰ λευκάνθημα, καὶ εἰς τὰς φρισσούσας ἰτέας, εἰς τὰς αἰγείρους, ὧν τοὺς κάλυκας ἐπιχρίει γλοιώδης ῥητίνη, τὰ πτηνὰ, ὁ κόσσυρος, ὁ πετριτής, ὁ σπίνος, λέγουσι διὰ τῶν ἀσμάτων τῶν ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἀκόμη ἐξοχὴ καὶ δὲν εἶναι ἡ πόλις.

Οὕτως εἶδον τὴν μικρὰν ταύτην κοιλάδα, ἥτις ὅμως πολὺ ἔκτοτε μετεβλήθη, καὶ ἡ ἐντύπωσις ἦν ἐπὶ ἐμῆ ἀπετέλεσεν ἐνεχαράχθη καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν μνήμην μου ὡς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. Ἄν ἤμην ζωγράφος, θὰ σὰς ἐξογράφουν τὰς αἰγείρους ἐκεῖνας εἰς πυκνὴν σειρὰν, χωρὶς μίαν νὰ λησμονήσω· καὶ τὰς ὀγκώδεις ἰτέας, εἰς ὧν τοὺς κόρυμους, ὅπου ἦσαν σεσηπότες, ἐφύοντο ἀγριοστάφυλα ἀκανθωτά, πρασινίζοντα μέχρι τῶν κορυφῶν αὐτῶν· καὶ τὸ πρᾶνὲς τῶν ὀχυρωμάτων, ὅπου τόσον ὠραῖα ἐγλυστρώμεν εἰς τὸν ἕνα πόδα· καὶ τὸν ἄσπονδον ὀρθόγων μετὰ τοῦ ἀνεμοκύλου τοῦ· καὶ τὴν αὐλὴν τῆς Ἀγίας Ἐλένης, ὅπου πλύσπριμι περιφέρονται κατὰ σιγήν· καὶ τὰ βυρσοδεφεῖα, τὰ ῥυπαίνοντα καὶ μαινόντα τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὸ ἀγορῆσιον τῆς Ἀγίας Ἀννης, ὅπου δυστυχεῖς παράφρονες καλλιεργοῦσι τὴν γῆν, καὶ διερχόμενοι πλησίον σὰς, σὰς προσμαιδισῶν ἡλιθίως, ἔχοντες κοσμαμένους τὰς χεῖρας, τὸ στέμμα ἡμιανοιγμένον, καὶ δεικνύοντες τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης, ἐνῶ διαστρέφουσι τὸ πρόσωπον ἀηδῶς.

Ὅτι εἰς τοὺς περιπάτους ἡμῶν τούτους ἡ Αἴζα φυσικῶς τῷ λόγῳ δὲν ὠμίλει· ἀλλὰ, πράγμα παράδοξον, δὲν εἶχον ἀνάγκην λέξεων, ἀντεβλεπόμεθα, καὶ τόσον καλῶς ἐνοοῦμεθα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὥστε μέχρι τέλους οὐδ' ἐγὼ τῆ ὠμίλου πλέσσω.

Τέλος αἱ δυνάμεις μου ἐπανῆλθον, καὶ ἤμην ἱκανὸς ν' ἀσπληθῶ εἰς τοῦ κῆπου τὰς ἐργασίας. Περιέμεινον δὲ τὴν στιγμὴν ταύτην μετ' ἀνυπομονησίας, διότι ἐπιθύμουν νὰ πράξω διὰ τοὺς ἄλλους ὅ,τι οἱ ἄλλοι ἐπραττον δι' ἐμῆ, νὰ ἐργασθῶ δι' αὐτοὺς, καὶ νὰ τοῖς ἀποδώσω, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών μου, ὅ,τι μοὶ εἶχον δώσει. Ποτὲ ὡς τότε δὲν εἶχον ἐργασθῆ· διότι, ὅσον ἐπίπονοι καὶ ἂν εἶναι αἱ μακρὰ ὀδοιπορίαι, δὲν εἶναι ὅμως ἐργασία συνεχῆς, ἀπαιτούσα θέλησιν καὶ ἐπιμέλειαν· ἀλλὰ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἤμην ἱκανὸς νὰ ἐργασθῶ καλῶς, τοῦλάχιστον εὐσταθῶς, κατὰ τὰ παραδείγματα ἃ εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν.

Εἶχε φθάσει ἡ ὥρα τοῦ ἔτους καθ' ἣν τὰ δένδρῳα στέλλονται εἰς τῶν Παρισίων τὴν ἀγορὰν, καὶ ὁ πατὴρ Ἀκίνοσ τὰ δένδρῳα τότε ἐκαλλιέργει. Ὁ κῆπος ἦτο πλήρης αὐτῶν· εἶχον ἐρυθρὰ, λευκὰ, ἰόχροα, ὅλα διατεθειμένα κατὰ χρώματα, διηρημένα εἰς μικρὰ φυτοκομεία, ὥστε ὑπῆρχον γραμμαὶ ὅλα λευκὰ, ἄλλα ὅλα ἐρυθρὰ, καὶ ἦτον ὠραῖον τὸ θέαμα. Τὸ ἐσπέρας πρὶν ἢ κλείωνται τὰ κιβώτια, ὁ ἀήρ ἦτον εὐωδέτατος ἐκ τῶν ἀρωμάτων ὄλων τούτων τῶν ἀνθῶν.

Ἡ ἐπιμέλεια ἦν ὁ κηπουρὸς μοὶ ἐνεπιστεύθη, ἀνάλογος πρὸς τὰς μικρὰς ἔτι τότε δυνάμεις μου, ἦτον ν' ἀνοίγω τὰς ὑαλωτὰς καταπακτὰς τῶν φυτοκομείων τὸ πρῶτ', ἀφ' οὗ ἡ πάχη παρήρχετο, καὶ τὰς κλείω τὸ ἐσπέρας πρὶν ἔλθῃ. Εἰς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἶχον νὰ σκιαζῶ τὰ φυτὰ ἐφαπλῶν ψάθας ἵνα προσυλάξω αὐτὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Ὅλα ταῦτα οὕτε πολὺ δύσκολα ἦσαν οὕτε πολὺ ἐπίπονα, ἀπῆλθον ὅμως πολλὸν καιρὸν, διότι εἶχον πολλὰς ἑκατοντάδας τοιούτων καταπακτῶν νὰ κινῶ δις τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ τὰς σκιαζῶ ἢ νὰ τὰς ἀνοίγω ἀναλόγως τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἡ Αἴζα ἔμεινε πλησίον εἰς τὸ μαγχανοπήγαδον, καὶ ὅταν ἡ γράττα Κοκότα, ἥτις ἐφόρει ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν δερμάτινον προσωπίον, ἀπῆλθα νὰ στρέφῃ τὸν τροχὸν διὰ τὸ πότισμα, καὶ ἐβράδυνε τὸ βῆμα, τὴν παρῶτρυνεν ἡ Αἴζα, κτυπούσα μικρὰν μαστίγια εἰς τὸν ἀέρα. Ὅ εἰς τῶν ἀδελφῶν ἀνέστρεφε τοὺς κἀδους ὕδατος οἵτινες ἀνεβιάζοντο διὰ τοῦ τροχοῦ, καὶ ὁ ἄλλος ἐβοήθει τὸν πατέρα του. Οὕτως ἕλαστος εἶχε τὴν θέσιν του, καὶ οὐδεὶς κατέτριβε ματαίως τὸν καιρὸν του.

Εἶχον ἰδεῖ τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐργάζωνται εἰς τὸ χωρίον μας· δὲν εἶχον ὅμως ἰδεάν τῆς ἐπιμελείας, τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς ἐπιμονῆς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν κηπουρῶν τῶν περὶ τὰ Παρίσια. Ἐγείρονται πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατεῖλῃ, κατακλίνονται πολὺ ἀφ' οὗ ὀδύση, καὶ δι' ὅλης τῆς μακρᾶς ἡμέρας δαπανῶνται καὶ κοπιῶσιν. Εἶχον ἰδεῖ καὶ τοὺς γῆς καλλιεργητὰς· ἰδεάν ὅμως δὲν εἶχον πόσον παραγωγὸν δύναται ἡ καλλιέργεια νὰ καταστήσῃ τὴν γῆν, μὴ ἀφήνουσα αὐτὴ στιγμὴν ἡσυχίας.

Ἀλλὰ δὲν περιορίσθη πάντοτε ἡ ἐργασία μου εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν καταπακτῶν, καὶ ὅταν αἱ δυνάμεις μου ἐντελῶς ἐπανῆλθον, εἶχον τὴν εὐχάριστον νὰ δύναιμι καὶ ἐγὼ ἐνίοτε νὰ φυτεύω, καὶ τὴν ἔτι μεγαλητέραν νὰ βλέπω νὰ φυτρῶνουν τὰ φυτευθέντα. Ταῦτα ἦσαν τότε ἔργον μου, κτῆμά μου, προῖόν μου, καὶ τοῦτο μοὶ ἐνέπνευεν εἶδος

ὑπερηφάνου αίσθήματος. Ἦμην λοιπὸν καὶ ἐγὼ εἰς τι χρήσιμος, καὶ τὸ ἀπεδείκνυον, καὶ, τὸ τερπνότερον δι' ἐμέ, τὸ ἡσθάνομην. Τοῦτο δὲ τὸ αἰσθημα, σὺς βεβαιῶ πολλοὺς κόπους ἐξαγοράζει.

Ἄν καὶ ὁ νέος οὗτος βίος μοι ἐπέβαλλε πολλοὺς καμάτους, συνήθισα ὅμως ταχέως εἰς τὴν ἐργατικὴν ταύτην δίαιταν, ἥτις τόσον ὀλίγον ὠμοιάζει τὴν προτέρην μου, τοῦ ἀλήτου. Ἄντι νὰ τρέχω ἐλεύθερος ὡς ἄλλοτε, μόνον κόπον ἔχων νὰ προχωρῶ κατ' εὐθείαν εἰς τὰς δημοσίας λεωφόρους, ἤμην ἤδη ὑπόχρεως νὰ μένω κατὰ κλειστός μεταξὺ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ κήπου, νυκθήμερον νὰ ἐργάζωμαι δραστηρίως ἔχων κἀθυγρον τὸν χιτῶνά μου εἰς τὴν ῥάχιν μου, τὰ ποτιστήρια κρεμάμενα εἰς τὰς χεῖράς μου καὶ γυμνόπους νὰ ἐμβάτωμαι εἰς τὸν πληθόν. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ὄλοι περίξ μου ἐπίσης ἐπιμόνως κατεγίνοντο. Τὰ ποτιστήρια τοῦ πατρὸς ἦσαν βαρύτερα τῶν ἐδικῶν μου, καὶ ὁ χιτῶν τοῦ μᾶλλον βεβρωγμένος ἐξ ἰθρῶτος παρά τοὺς χιτῶνας ἡμῶν. Εἰς τοὺς κόπους μεγάλης ἀνακούφισις εἶναι ἡ ἰσότης. Ἐπειτα δὲ, εὕρισκον ἐκεῖ ὅ,τι ἐνόμιζον διὰ πάντος ἀπολεσθῆν δι' ἐμέ, τὸν βίον τῆς οἰκογενείας. Δὲν ἤμην πλέον μόνος, δὲν ἤμην τὸ ἐγκαταλειμμένον παιδίον· εἶχον τὴν κλίνην τὴν ἐδικήν μου, τὴν θέσιν τὴν ἐδικήν μου εἰς τὴν τράπεζαν ὅπου ὄλοι περικαθήμεθα. Ἄν ἐνίοτε κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ὁ Ἀλέξης ἢ ὁ Βενιαμὴν μὲ κατέφερον κἀνενα κολαρισμόν, ἅμα κατέπιπτεν ἢ χεῖρ τῶν τὸν ἐλησμόνου, ὡς κ' ἐκεῖνοι ἐλησμόνου τοὺς ἐδικούς μου κολάρους, καὶ τὸ ἐσπέρας ὄλοι περὶ τὸ δεῖπνον ἀπνητῶμεθα πάλιν φίλοι καὶ ἀδελφοί.

Ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι δὲν εἶχομεν μόνον καὶ πάντοτε ἐργασίαν καὶ κόπους, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύσεως καὶ διασκεδάσεων στιγμὰς, βραχείας μὲν, ἐνοεῖται, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα τερπνοτάτας.

Τὴν κυριακὴν μετὰ μεσημβρίαν συνήρχετο ἡ οἰκογένεια ὑπὸ μικρὰν ἀναδενδράδα παρά τὴν οἰκίαν· τότε ἐξεκρέμων τὴν ἄρπην μου ἀπὸ τὸ καρφίον ὅπου ἔμενε δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος, καὶ ἐπαιζὼν νὰ χορεύουν οἱ δύο ἀδελφοί καὶ αἱ δύο ἀδελφαί. Οὐδ' ἐκεῖνοι, οὐδ' ἐκεῖναι εἶχον μάθει νὰ χορεύουν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Βενιαμὴν εἶχον ὑπάγει ποτὲ εἰς γάμον εἰς τὰς Χιλίας Στήλας, καὶ ἐκ τοῦ χοροῦ εἶχον ἐπαναφέρει ἀναμνήσεις τινὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον ἀκριβεῖς περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἀντίχορος, καὶ αἱ ἀναμνήσεις ἐκεῖναι τοὺς ὠδήγου. Ἀφ' οὗ δ' ἀπῆλθον χορεύοντες, μ' ἐζήτησαν νὰ τραγωδῶ τὰ ἄσματα ὅσα ἤξευρον, καὶ τὸ Νεαπολιτικὸν τραγούδιόν μου : «Κλειστὸ παράθυρο, σκληρὴ παρθένα», ἀπετέλει πάντοτε ἐπὶ τῆς Λίξας τὴν συνήθη ἐντύπωσιν. Ποτὲ δὲν ἔψαλα τὴν τελευταίαν τροπὴν χωρὶς νὰ ἰδῶ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ὑγρούς.

Τότε, διὰ νὰ τὴν διασκεδάσω, πρῶτον ἀ-

στείαν τινὰ σκηνὴν μετὰ τοῦ Κάπη. Ἦσαν δὲ καὶ δι' αὐτὸν αἱ κυριακαὶ ἐορτάσιμοι ἡμέραι, διότι τῷ ἀνεπόλουν τὸ παρελθόν, καὶ ὅτε ἐτελείωνε τὴν παράστασίν του ἦτον πρόθυμος νὰ τὴν ἀρχίσῃ ἐκ νέου.

Δύο ἔτη οὕτω παρήλθον· καὶ ἐπειδὴ ὁ πατὴρ μὲ συμπαρελάμβανε πολλάκις εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὴν Προκυμαίαν τῶν Ἀρθέων, εἰς τὴν Μαγδαληνὴν, εἰς τὸν Πύργον τοῦ Ἰδατος, ἢ εἰς ἀνοπόλας εἰς οὓς ἐπωλοῦμεν τὰ προϊόντα τοῦ κήπου, κατήντησα βαθμηδὸν νὰ γνωρίζω τὰ Παρίσια, καὶ νὰ ἐνοήσω ὅτι ἂν δὲν ἦτον πόλις ἐκ χυσοῦ καὶ μαρμάρου ὡς τὴν ἐφαναζόμεν, δὲν ἦτον ὅμως οὔτε πόλις λάσπης καὶ ἀκαθαρσιῶν, ὡς εἶχον σπεύσει νὰ ὑπολάβω ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτὴν διὰ Σαρρεντῶνος καὶ τῆς συνοικίας Μουφειάρ.

Εἶδον τὰ μνημεῖα, εἰσῆλθον εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν, περιῆλθον τὰς προκυμαίας, τὰς λεωφόρους, τοὺς κήπους τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τοῦ Κερμαϊκοῦ καὶ τὰ Ἠλύσια πεδία. Εἶδον ἀγάλματα· ἀπεθαύμασα τὴν μεγαλίαν τοῦ πλήθους κίνησιν, καὶ συνέλαβον ὅπως οὐδὲν ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως ἐν μεγαλοπόλει.

Εὐτυχῶς ἡ ἀνατροφή μου δὲν ἔγινε μόνον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ κατὰ τὴν τύχην τῶν περιπάτων καὶ τῶν ἐκδρομῶν μου εἰς τὰ Παρίσια. Ἦν ἀποκατασταθῆ ὡς κηπουρὸς ἀνεξάρτητος «ὁ πατήρ» εἶχεν ἐργασθῆ εἰς τὸ δενδροκομεῖον τοῦ βοτανικοῦ κήπου, καὶ ἐκεῖ εἶχεν ἔλθει εἰς συνάφειαν μετ' ἀνδρῶν ἐπιστημόνων καὶ πεπαιδευμένων, καὶ ἢ μετ' αὐτῶν σχέσις τῷ ἐνέπνευσε τὴν ὄρεξιν τοῦ ν' ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ μανθάνῃ. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἶχε μεταχειρισθῆ τὰ περισσόμενα τῶν οἰκονομῶν του εἰς ἀγορὰν βιβλίων καὶ τὰς ὀλίγας ὥρας τῆς ἀνέσεώς του εἰς ἀνάγνωσιν αὐτῶν. Ἄλλ' ὅταν ἐνομφεσθῆ καὶ ἦλθον τὰ παιδία, αἱ ὥραι τῆς ἀνέσεως ἦσαν σπάνια· πρὸ παντὸς ἐπρόκειτο τότε νὰ κερδίξῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον τοῦ ἐπομένως εἶχον ἐγκαταλειποθῆ τὰ βιβλία· ἀλλ' οὔτε εἶχον ἀπολεσθῆ οὔτε εἶχον πωληθῆ, καὶ ἐφυλάττοντο εἰς ἐν ἑρμάριον. Ὁ πρῶτος χειμὼν ἐφ' οὗ ἔμεινα εἰς τὴν οἰκογένειαν Ἀλίνου ὑπῆρξε λίαν μακρὸς, καὶ αἱ κηπουρικαὶ ἐργασίαι ἂν καὶ δὲν διεκόπησαν, ἀλλ' ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐξετελοῦντο βραδύτερον. Τότε διὰ ν' ἀσχολῆ τὰς ἐσπέρας εἰς διηροόμεθα παρά τὴν ἐστίαν, ἔλαβεν ὁ πατήρ τὰ βιβλία καὶ μᾶς τὰ διένειμεν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν συγγράμματα βοτανικὰ καὶ περὶ ἱστορίας τῶν φυτῶν, καὶ τινες περιγραφαὶ ὀδοιποριῶν. Ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Βενιαμὴν δὲν εἶχον κληρονομήσει τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς των πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ τακτικῶς, πᾶσαν ἐσπέραν, ἀνοίξαντες τὸ βιβλίον, ἐλοιμῶντο εἰς τὴν τρίτην ἢ τετάρτην σελίδα. Ἐγὼ δὲ ἤμην ἦτον φίλυτος καὶ περιεργότερος καὶ ἀνεγίνωσκον μέχρι τῆς στιγμῆς ὅτε ἐπηγαίνομεν εἰς τὴν κλίνην. Τὰ πρῶτα διδάγματα τοῦ Βιτάλη δὲν εἶχον μείνει ἀκαρπᾶ· καὶ τοῦ-

το λέγων κατ' ἑμαυτὸν τὸν ἀνεπόλου εἰς τὴν μνήμην μου μετὰ συγκινήσεως.

Ἡ φιλομάθειά μου ἀνεπόλησεν εἰς τὸν πατέρα τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἀφῆρει τέσσαρας ὄβολους ἀπὸ τοῦ προγεύματός του διὰ ν' ἀγοράζῃ βιβλία, καὶ εἰς ὅσα ὑπῆρχον εἰς τὸ ἐμάριον προσέθηκεν ἄλλα τινὰ ἃ μοι ἔφερον ἐκ Παρισίων. Ἡ ἐκλογή ἐγένετο κατὰ τύχην ἢ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου· ὅπως δὴ ποτε θυμῶς, βιβλία ἦσαν πάντοτε, καὶ ἔφερον μὲν τότε σύγγυσίν τινα εἰς τὸ ἀνοδύγητον πνευμά μου, ἀλλ' ἡ σύγγυσις αὕτη μετὰ ταῦτα ἐξέλιπε, καὶ ὅ,τι καλὸν ὑπῆρχεν ἐν τὸς αὐτῶν μοι ἔμεινε καὶ μοι μένει. Τόσον ἀληθὲς εἶναι ὅτι πᾶσα ἀνάγκωσις εἶναι ὠφέλιμος πάντοτε.

Ἡ Λίζα δὲν ἤξευρε ν' ἀναγινώσκῃ· βλέπουσά με θυμῶς βεβουθισμένον εἰς τὰ βιβλία ἅμα εἶχον μίαν ὥραν διαθέσιμον, συνέλαβε τὴν περιέργειαν νὰ μάθῃ τί εἰς αὐτὰ τόσον μ' ἐνδιέφερε. Κατ' ἀρχὰς ἠθέλησε νὰ μοι τ' ἀφαιρέσῃ αὐτὰ τὰ βιβλία, διότι μ' ἐμπόδιζον νὰ παίξω μετ' αὐτῆς· ἔπειτα, βλέπουσα ὅτι ἐγὼ θυμῶς πάντοτε ἐπέστρεφον εἰς αὐτὰ, μ' ἐζήτησε νὰ τῇ τ' ἀναγνώσω· καὶ τοῦτο ὑπῆρξε νέος δεσμὸς μετὰξὺ ἡμῶν. Εἰς ἑαυτὴν ἐμβαθύνουσα πάντοτε, μετ' ἐρηγορούσης τῆς διανοίας, ζήτη εἰς τῆς συνήθους συνδιαλέξεώς τὰς κούφουρας καὶ τὰς ἀνοήσιας, ἦτον ἐπόμενον νὰ εὐρίσκη εἰς τὴν ἀνάγκωσιν ὅ,τι καὶ ἀληθῶς εὕρισκε, διασχέδασιν καὶ τροπῆν.

Πόσας καὶ πόσας ὥρας διήλθομεν οὕτως, ἐκείνη καθημένη ἐμπρός μου καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἐπ' ἐμοῦ στηρίζουσα, ἐγὼ δὲ ἀνεγινώσκων! Πολλάκις διεκοπτόμην, ὅταν ἀπῆνταν λέξεις ἢ χωρία δυσνόητα δι' ἐμὲ καὶ τὴν ἠτένιζον. Τότε ἐμένομεν οὕτως ἐπὶ πολὺ καὶ ἐξητοῦμεν. Ἐπειτα δὲ, ὅταν δὲν εὐρίσκομεν, μοι ἔνευσεν νὰ ἐξακολουθήσω, διὰ σχήματος δηλοῦντος «ἄλλοτε». Τῇ ἐδίδαξα καὶ νὰ ζωγραφῇ, δηλαδή ὅ,τι ἐγὼ ὠνόμαζον ζωγραφίαν. Τοῦτο διήρκεσε πολὺν καιρὸν, καὶ ἦτον δύσκολον· ἀλλὰ τέλος πάντων περίπου τὸ κατωρθώσαμεν. Ἦμην ἀληθῶς ἄθλιος διδάσκαλος· ἀλλὰ συνεννοούμεθα, καὶ ἡ σύμπτωσις τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ μαθητοῦ ἀναπληροῖ πολλάκις τὰ προτερήματα. Πόση χαρὰ ὅταν ἐγράξῃ τινὰς γραμμὰς ἐξ ὧν ἐνοήθη περίπου τί ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ! Ὁ πατήρ Ἀκίνος μ' ἐφίλησε τότε.

— Αἰ! εἶπε γελῶν, τὸ βλέπω, τὸ ὅτι σ' ἐκράτησα ἐδῶ δὲν ἦτον τὸ ἀνοητότερον πρᾶγμα ἀφ' ὅσα ἔπραξα. Ἡ Λίζα θὰ σοὶ τὸ πληρώσῃ πλέον ἐξ ὧρας.

Πλέον ἐξ ὧρας, δηλαδή ὅταν θὰ μάθῃ νὰ διμιλῇ, διότι δὲν εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ αὐτὴ ἡ ἐλπὶς· ἀλλ' οἱ ἰατροὶ εἶχον εἰπεῖ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν ματαία ἦτον πᾶσα προσπάθεια, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ περιμεινώσι στιγμὴν κρίσεως.

«Πλέον ἐξ ὧρας» ἐδήλου ἐπίσης καὶ τὸ τεθλιμμένον τῆς νεύμα ὅτε τῇ ἐψάλλον ἄσματα. Ἦθε-

λησε νὰ τῇ μάθῃ νὰ παίξῃ ἄρπαν, καὶ τάχιστα τὰ δάκτυλά της συνήθισαν νὰ μιμῶνται τὰ ἐδικά μου. Ἐννοεῖται θυμῶς ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ μάθῃ νὰ τραγῶδῃ, καὶ τοῦτο τὴν κατέθλιβε. Πολλάκις εἶδον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της δάκρυα προδίδοντα τὴν λύπην της. Ἀλλ' ὁ χαρακτήρ της ἦτον τόσον ἀγαθὸς καὶ γλυκὺς, ὥστε ἡ λύπη δὲν ἐπέμεινε. Ἐσπόγγιζε τοὺς ὀφθαλμούς της, καὶ μετὰ μειδιήματος ὑπομονῆς μοι ἐπανελάμβανε τὸ σχῆμα τὸ δηλοῦν: Πλέον ἐξ ὧρας.

Ἰσοθετηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀκίνου, καὶ ὡς ἀδελφὸς θεωρούμενος ὑπὸ τῶν παιδίων, θὰ ἔμενον πιθανῶς διὰ πάντοτε εἰς τὴν Παροθήκην, ἂν δὲν εἶχεν αἴφνης ἐπέλθει καταστροφὴ, μεταβαλοῦσα καὶ πάλιν τὴν τύχην μου. Διότι προωρισμένος ἦμην φαίνεται νὰ μὴ μείνω ποτὲ ἐπὶ πολὺ εὐτυχίας, καὶ ὅτε ἐνόμιζον τὴν ἡσυχίαν μου μάλιστα ἐξησφαλισμένην, τότε μάλιστα νὰ ἐπέρχεται ἡ στιγμή καθ' ἣν ἐκ περιστάσεων, ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς μου, νὰ ῥίπτωμαι ἐκ νέου εἰς περιπετείας ἀσταθοῦς καὶ πλάνητος βίου.

ΚΑ'

Διασπαρέσσα οἰκογένεια.

Ἐπῆρχον ἡμέραι καθ' ἃς, μόνος μένων καὶ συλλογιζόμενος, ἔλεγον κατ' ἑμαυτόν·

— Πολὺ εὐτυχὴς εἶσαι, φίλτατε· δὲν ἠμπορεῖ τοῦτο νὰ διαρκέσῃ.

Πῶς θὰ μ' ἤρχετο ἡ δυστυχία δὲν τὸ προέβλεπον, ἀλλ' ἤμην σχεδὸν βέβαιος ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ μοι ἔλθῃ.

Τοῦτο μὲ καθίστα ἐνίοτε μελαγχολικόν· ἀφ' ἐτέρου θυμῶς εἶχε καὶ τὸ καλόν του μέρος, ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῆς τῆς δυστυχίας ἐπροσπάθουν νὰ ἐκτελῶ ὅσον τὸ δυνατόν καλῆτερον τὸ ἔργον μου, διότι ἐφανταζόμην ὅτι ἡ συμφορὰ ἐκ σφάλματός μου θὰ μοι ἐπῆρχετο.

Καὶ ἐκ σφάλματός μου μὲν δὲν ἐπῆλθεν· ἀλλ' ἂν ὡς πρὸς τοῦτο ἠπατήθην, ὡς πρὸς τὴν συμφορὰν θυμῶς ἀκριβῶς προσεῖδον.

Εἶπον ὅτι ὁ πατήρ ἐκαλλιέργει δενδροῖα. Ἡ καλλιέργεια αὕτη εἶναι ἐύκολος, καὶ οἱ κηπουροὶ περὶ τὰ Παρίσια εἰσὶν αὐτῆς ἐμπειροτάτοι, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ εὐρωστὰ φυτὰ ἃ φέρουσιν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς πόλεως κατ' ἀπρίλιον καὶ μάιον, ἄνωθεν ὡς κάτω ὅλα ἐκ παγέων ἀνθῶν κεκαλυμμένα.

Ἡ μόνη ἀναγκαία ἐπιδεξιότης εἰς τὸν κηπουρὸν τῶν δενδροῖων συνίσταται εἰς τὴν παραγωγὴν διπλῶν ἀνθῶν, διότι οἱ ἀγορασταὶ τὰ μόνὰ δὲν τὰ θέλουσιν· ἐπειδὴ θυμῶς οἱ σπόροι παράγουσιν ἄλλοι μὲν μόνὰ, ἄλλοι δὲ διπλὰ ἄνθη, εἰς ἀναλογίαν ἴσῃν σχεδόν, συμφέρον τοῦ κηπουροῦ εἶναι νὰ ἐκλέγῃ καὶ διατηρῇ τὰ φυτὰ μόνὰ ὅσα παράγουσι τὰ διπλὰ, διότι ἄλλως θὰ ἠναγκαζέτο νὰ καλλιερῇ πολυδαπάνως πενήκοντα τοῖς ἑκατὸν φυτὰ ἄχρηστα κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ ἀνθισμοῦ, ἧτοι ἐπιμέλειαν ὅλου ἔτους. Ἡ φυτολογία δ' αὕτη γίνε-
ται διὰ τῆς γνώσεως καὶ ἐξετάσεως χαρακτῆρων

τινῶν φαινομένων εἰς τὰ φύλλα καὶ εἰς τὸ σχῆμα τοῦ φυτοῦ· ὀλίγοι ὅμως κηπουροὶ γνωρίζουσιν ἀκριβῶς τὰ τῆς φυτολογίης ταύτης, ἥς τὸ ὄλον μυστήριον εἰς οἰκογενείας μόνον τινὰς κληρονομικῶς διατηρήθη· καὶ ὅταν οἱ καλλιεργούντες τὰ δενδρόια ἔχωσιν ἀνάγκην νὰ ἐκλέξωσι τὰ διπλάτων φυτὰ, ἀποτεινόνται εἰς ἐκείνους τῶν συναδέλφων τῶν οἴτινες εἰσὶ τοῦ μυστηρίου κάτοχοι, καὶ τότε οὗτοι ἀπέρχονται εἰς ἐπίσκεψιν ὅπου καλοῦνται, ὡς πράττουσιν οἱ ἱατροὶ ἢ ὡς οἱ πραγματογνώμονες.

Ὁ πατὴρ ἦτον εἰς τῶν δεξιωτάτων φυτολογέων τῶν Παρισίων, δι' ἃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅτε ἐγένετο αὕτη ἡ ἐργασία, πᾶσαι αἱ ἡμέραι του ἦσαν ἡσχολημένοι. Τότε ἤρχετο δι' ἡμᾶς, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Στεφανὴν, ὁ κακὸς καιρὸς, διότι εἰς τὰς ἐπισκέψεις ταύτας μεταξὺ συναδέλφων, συνάθεια εἶναι νὰ πίνωσι μίαν λίτραν οἴνου, ἐνίοτε δύο, ἐνίοτε τρεῖς, καὶ ἀφ' οὗ ἐπισκέπτετο ὁ πατὴρ δύο ἢ τρεῖς κηπουροὺς, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν ἔχων τὸ πρόσωπον ἐρυθρὸν, τὴν γλῶσσαν τεταραγμένην, τὰς χεῖρας τρεμούσας.

Ποτὲ ἡ Στεφανὴ δὲν ἐπῆγαιεν εἰς τὴν κλίνην της πρὶν ὁ πατὴρ της ἐπιστρέψῃ, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐπέστρεφεν ἐξώρας, πολὺ ἐξώρας.

Τότε, ὅταν ἤμην ἔξυπνος, ἢ ὅταν ὁ θόρυβος ἔν ἐπροξένοι εἰσερχόμενος μ' ἐξύπνιζεν, ἤκουον ἐκ τοῦ κοιτῶνός μου τὸν διάλογόν των.

— Διατί δὲν ἐπῆγες νὰ κοιμηθῆς; ἔλεγεν ὁ πατὴρ.

— Διότι ἤθελον νὰ ἰδῶ ἂν δὲν χρειάζεσαι τίποτε.

— Λοιπὸν ἡ κυρία Χωροφύλαξ μ' ἐπιτηρεῖ!

— Ἄν δὲν ἤμην ἔξυπνος, μὲ ποῖον θὰ ἠμπόρεις νὰ δμιλήσῃς;

— Θέλεις νὰ ἠξέυρης ἂν περιπατῶ κατ' εὐθείαν. Ἴδὲ λοιπὸν· στοιχηματίζω ὅτι ἠμπορῶ νὰ υπάγω εἰς τὸ δωμάτιον τῶν παιδίων χωρὶς γραμμὴν νὰ μακρυνθῶ αὐτῆς τῆς σειρᾶς τῶν πετρῶν.

Τότε κρότος ἀνίσων βημάτων ἀντήχει εἰς τὸ μαγειρεῖον, καὶ ἔπειτα ἐγένετο σιωπὴ.

— Ἡ Λίζα εἶναι καλὰ; ἔλεγε.

— Ναί, κοιμᾶται· μόνον μὴ κάμνεις ταραχήν.

— Δὲν κάμνω ταραχὴν, περιπατῶ κατ' εὐθείαν. Πρέπει νὰ περιπατήσω κατ' εὐθείαν, ἀφ' οὗ αἱ θυγατέρες κατηγοροῦν τὸν πατέρα των. Τί εἶπεν ὅταν δὲν μὲ εἶδε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ δεῖπνον;

— Τίποτε· ἐκύτταξε τὴν θέσιν σου.

— Ἄ! ἐκύτταξε τὴν θέσιν μου!

— Ναί.

— Πολλάκις; Τὴν ἐκύτταξε πολλάκις;

— Ἀρκετὰ.

— Καὶ τί ἔλεγεν;

— Οἱ ὀφθαλμοὶ της ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶσ' ἐκεῖ.

— Τότε σὲ ἠρώτα διατί δὲν ἤμουν ἐκεῖ, καὶ ἔλεγες ὅτι εἶμαι μὲ φίλους.

— Ὅχι, τίποτε δὲν μὲ ἠρώτα, καὶ τίποτε δὲν ἔλεγεν. Ποῦ εἶσαι, τὸ ἤξευρες.

— Τὸ ἤξευρην, ἤξευρην ὅτι... Ἀπεκοιμήθη καλά;

— Ὅχι. Μόλις πρὸ ἐνὸς τετάρτου τῆ ἦλθεν ὁ ὕπνος. Ἦθελε νὰ σὲ περιμείνῃ.

— Καὶ σὺ τί ἤθελες;

— Ἦθελα νὰ μὴ σὲ ἰδῇ ὅταν ἐπέστρεφες.

Καὶ ἔπειτα, μετὰ μικρὰν σιωπὴν,

— Φανούλα, εἶσαι καλὴ κόρη, ἔλεγεν ἐκεῖνος. Ἄκουσον· αὐριον υπάγω εἰς τοῦ Λουίζότου. Αἱ, σοὶ δοκίζομαι λοιπὸν, ἀκούεις; σοὶ δοκίζομαι ὅτι θὰ εἶμ' ἐδῶ εἰς τὸ δεῖπνον. Δὲν θέλω νὰ μὲ περιμείνης, δὲν θέλω ἡ Λίζα ν' ἀποκοιμᾶται ἀνήσυχη.

Ἄλλ' αἱ ὑποσχέσεις, οἱ ἄκοι, δὲν ἐχρησίμουν πάντοτε, καὶ ὅταν ἀπαξ ἐδέχετο ἐν ποτήριον, τὸ ἀποτελεσμα ἦτον ὅτι ἐπέστρεφεν ἐξώρας. Εἰς τὴν οἰκίαν ἡ Λίζα ἦτον πανίσχυρος· ἐκτὸς τῆς οἰκίας ἐλησμονεῖτο.

— Βλέπεις; ἔλεγεν ὁ Ἀκίνος, λησμονεῖται κἀνεὶς, πίνει ἐν ποτήριον, διότι δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀρνηθῆται τοὺς φίλους κἀνεὶς πάντοτε· καὶ πίνει τὸ δεύτερον, διότι ἔπει τὸ πρῶτον, τὸ τρίτον ὅμως ἔχει κἀνεὶς ἀπόφασιν νὰ μὴ τὸ πῖνῃ. Ἀλλὰ τὸ ποτὸν φέρει δίψαν. Ἐπειτα τὸ κρασί κτυπᾷ εἰς τὴν κεφαλὴν. Ὅταν κἀνεὶς ὀλίγον πῖνῃ, λησμονεῖ τὰς λύπας, δὲν ἐνθυμεῖται τοὺς δανειστάς, βλέπει παντοῦ φῶς ἡλίου, ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ δέρμα του καὶ περιδιαβάζει εἰς ἄλλον κόσμον, τὸν κόσμον ὅπου ἐπιθυμεῖ νὰ υπάγῃ. Καὶ διὰ τοῦτο πίνει κἀνεὶς. Αὕτη εἶν' ἡ ἀλήθεια.

Τοῦτο ὅμως συχνὰ δὲν συνέβαιεν· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ καιρὸς τῆς φυτολογίης πολὺ δὲν διαρκεῖ, καὶ ὅταν ὁ καιρὸς οὗτος παρήλθεν, ὁ πατὴρ δὲν ἐξήρχετο πλέον, διότι δὲν εἶχεν ἀφορμὴν. Δὲν ἦτον ἄνθρωπος νὰ υπάγῃ μόνος εἰς τὸ οἰνοπωλεῖον, αὐτε ἐξ ἀκνηρίας νὰ σπαταλᾷ τὸν καιρὸν τοῦ.

Ὅταν ἐπέρασε τῶν δενδρῶτων ἡ ἐποχὴ, ἤτοι μάζομεν ἄλλα φυτὰ, διότι κανὼν τῶν κηπουρῶν εἶναι νὰ μὴ ἀφήνωσι ποτὲ κενὴν κάμμιαν γωνίαν τοῦ κήπου των. Ἄμα πωλῶνται τὰ φυτὰ, πρέπει ἄλλα νὰ τ' ἀντικαθιστώσι.

Ἡ τέχνη τοῦ κηπουροῦ τοῦ ἐργαζομένου διὰ τὴν ἀγορὰν συνίσταται εἰς τὸ νὰ φέρῃ τὰ ἄνθη του εἰς τὴν ἀγορὰν ὅταν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ὑψηλότεραν τιμὴν δι' αὐτὰ. Τοιαῦται δ' ἐποχαὶ εἰσὶ μάλιστα αἱ τῶν μεγάλων ἐορτῶν, οἷα ἡ τῶν ἀγ. Ἀποστόλων, τῆς Παναγίας, διότι πολλοὶ ὀνομάζονται Πέτροι, Παῦλοι, Μαρίαί, καὶ ἐπομένως πολλαὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας πωλοῦνται γάστραι καὶ ἀνθοδέσμαι, ὡραισμένοι εἰς τὸ νὰ συνοδεύωσι τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς πρὸς συγγενεῖς ἢ πρὸς φίλους. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν ἐορτῶν τούτων βλέπομεν πάντοτε τὰς δόδους τῶν Παρισίων πλήρεις ἀνθέων, καὶ ἄνθη ὅχι μόνον εἰς τὰ ἐργαστήρια καὶ εἰς τὰς ἀγορὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πεζοδρόμια, καὶ εἰς τῶν ὁδῶν τὰς γωνίας, καὶ εἰς τὰς

βαθμίδας τὰς πρὸ τῶν οἰκιῶν, καὶ ἐν γένει πανταχοῦ ὅπου εἶναι δυνατὸν ἄνθη νὰ ἐκτεθῶσι.

Μετὰ τὰ δενδρότια εἰργάζετο ὁ πατὴρ Ἀκίνος διὰ τὰς ἐπισήμους ἐορτὰς τοῦ ἰουλίου καὶ τοῦ αὐγούστου, καὶ πρὸ πάντων τοῦ αἰθιόστου, ὅτε εἶναι τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ἁγίου Λουδοβίκου, καὶ διὰ τοῦτο ἠτοιμάζομεν κατὰ χιλιάδας τὰ λευκανθήμα, τὰς φυζίας, τὰς ῥοδοδάφνας, ὅσα ἐδύνατο νὰ περιλάβωσι τὰ ἀνοχομεῖά μας. Ἐπρεπεν ὅλα ταῦτα τὰ φυτὰ ν' ἀνθήσωσιν εἰς ῥητὴν ἡμέραν, οὔτε πρὶν, διότι τότε θὰ εἶχον μαρανθῆ καθ' ἣν ἐποχὴν ἐχρειαζόντο, οὔτε μετὰ, διότι τότε δὲν θὰ ἦσαν ἀκόμη εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο ἀπαιτεῖ τινὰ ἐπιδεξιότητα, διότι τίς δρίζει τὸν ἥλιον καὶ τὸν καλὸν ἢ κακὸν καιρὸν; Ὁ πατὴρ Ἀκίνος ἦτον ἐμπειρότατος ταύτης τῆς τέχνης, καὶ ποτὲ τὰ ἄνθη του δὲν ἐπρολάμβανον τὸν καιρὸν οὐδὲ καθυστέρουν. Ἀλλὰ πόσην μέριμναν εἶχεν ὑπὲρ αὐτῶν, πόσον εἰργάζετο!

Εἰς τὴν ἐποχὴν μέχρις ἧς ἐφθασεν ἡ διήγησίς μου ἡ βλάστησις ἡμῶν ἐφαίνετο προβαίνουσα ἐξαισίως. Ἡμεῖθα εἰς τὴν πέμπτην τοῦ αὐγούστου, καὶ ὅλα ἡμῶν τὰ φυτὰ ἦσαν ἐτοιμοθαλῆ. Εἰς τὸν κήπον, εἰς τὸ ὑπαιθρον, τῶν λευκανθήμων προέκυπτον ἤδη τὰ πέταλα, καὶ εἰς τ' ἀνοχομεῖα, καὶ εἰς τὰ κεκαλυμμένα πλαίσια, ὧν ἐβάφομεν τὰ ὑαλία δι' ὑγρὰς ἀσβέστου, ὅπως ἀμβλύνομεν τὴν σφοδρότητα τοῦ φωτός, αἱ φύζιαι καὶ αἱ ῥοδοδάφναι ἤρχιζον ἤδη ν' ἀνθίσωσιν, ἀποτελοῦσαι πυκνοὺς θάμνους, ἢ πυραμίδας κεκαλυμμένας ὑπὸ καλύκων ἄνωθεν ἕως κάτω. Ἦτον τῶντι ὠραῖον τὸ θέαμα καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔβλεπον τὸν πατέρα νὰ τρίβῃ τὰς χεῖράς του μετ' εὐχαριστήσεως.

— Καλὸν μῆνα θὰ ἔχωμεν, ἔλεγεν εἰς τοὺς υἱοὺς του.

Καὶ γελῶν ταπεινῆ τῇ φωνῇ ὑπελόγιζε τί θὰ τῷ ἀποφέρῃ ἡ πώλησις τούτων ὄλων τῶν φυτῶν.

Πολὺ εἶχομεν ἐργασθῆ ὅπως φθάσωμεν εἰς τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ χωρὶς στιγμῆς ἀναψυχῆς, οὔτε καὶ τὰς κυριακάς. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλα ἦσαν ἔτοιμα καὶ ἐν τάξει, ἀπεφασίσθη ὅτι πρὸς ἀμοιβὴν μας θὰ ἐπηγαίνομεν ὅλοι ἐκείνην τὴν κυριακὴν, τὴν 5 αὐγούστου, νὰ γευματίσωμεν εἰς Ἀρκέλλην, εἰς ἐνὸς φίλου τοῦ πατρὸς, κηπουροῦ ὡς αὐτός. Καὶ ὁ Κάπησ αὐτὸς ἐπρόκειτο νὰ μᾶς συνοδεύσῃ. Θὰ εἰργαζόμεθα μέχρι τῆς τρίτης ἢ τετάρτης ὥρας μετὰ μεσημβρίαν, καὶ ἔπειτα, μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας, θὰ ἐκλειδόνομεν τὴν θύραν, καὶ θ' ἀνεχωροῦμεν εὐθὺς, θὰ ἐφθάνομεν εἰς Ἀρκέλλην περὶ τὰς πέντε ἢ ἕξ, καὶ ἔπειτα μετὰ τὸ γεῦμα θὰ ἐπιστρέφομεν ἀμέσως, διὰ νὰ μὴ κοιμηθῶμεν ἐξώρας, καὶ τὴν δευτέραν νὰ ἐξυπνήσωμεν πρῶτ' καὶ νὰ εἴμεθα εὐσταλεῖς καὶ μὴ ἀπνηδυνήμενοι διὰ τὴν ἐργασίαν.

Μεγάλη χαρὰ!

Ἐγένεν ὡς ἀπεφασίσθη, καὶ λεπτά τινὰ πρὸ

τῆς τετάρτης ὁ πατὴρ ἔστρεψε τὸ κλειδίον τῆς μεγάλης αὐλαίας θύρας.

— Ἐμπρὸς ὅλοι οἱ ὀδοιπόροι! εἶπεν εὐθὺς.

— Κάπη, ἐμπρὸς.

Καὶ λαθὼν τὴν Λίξαν ἐκ τῆς χειρὸς, ἤρχισα νὰ τρέχω μετ' αὐτῆς, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν εὐθὺμων ὑλακῶν τοῦ Κάπη, πηδῶντος περὶξ ἡμῶν. Ἴσως ἐνόμιζεν ὅτι ἀνεχωροῦμεν διὰ πολὺν καιρὸν νὰ πλανώμεθα εἰς τὰς μεγάλας ὁδοὺς, ὅπερ τῷ ἤρστικε περισσότερον παρὰ νὰ μένη εἰς τὴν οἰκίαν, διότι ἐκεῖ ἐθαυρόντο. Ἐγὼ δὲν εἶχον πάντοτε τὸν καιρὸν ν' ἀσχολῶμαι περὶ αὐτὸν, ὅπερ ἐπρότιμα ἀπὸ πάντι καὶ ἄλλο.

Εἴμεθα ὅλοι ἐστολισμένοι καὶ λαμπροὶ εἰς τὰς ἐορτασίμους ἐνδυμασίας μας. Πολλοὶ ἴσταντο νὰ μᾶς ἰδῶσιν ὅτε διηρχόμεθα. Δὲν ἤξεύρω πῶς ἤμουν ἐγὼ ἄλλ' ἢ Λίξα, φοροῦσα τὸν ψάθινον πέτασσόν της, τὸ κυανοῦν φόρεμά της, καὶ τὰ μικρά της ὑποδήματα ἐκ τεφροχοροῦ πανίου, ἦτον τὸ ὠραιότερον, τὸ ζωηρότερον κοράσιον τοῦ κόσμου ἦτον ἡ χάρις ἀναμειγμένη μετὰ τῆς ζωηρότητος. Οἱ ὀφθαλμοὶ της, οἱ παλλόμενοι ῥώθωνές της, οἱ ὄμοι, οἱ βραχιόνες, αἱ χεῖρές της, ὅλα της τὰ μέλη ἐξέφραζον τὴν εὐχαριστήσιν της.

Ὁ καιρὸς παρήλαε τάχιστα, ὥστε μόλις τὸν ἤσθάνθη. Τὸ μόνον ὃ ἤξεύρω εἶναι ὅτι, ὅταν ἤμεθα περὶ τὸ τέλος τοῦ γεύματος, εἰς ἕξ ἡμῶν παρετήρησεν ὅτι σύννεφα μαύρα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανὸν πρὸς δυσμὰς, καὶ ἐπειδὴ εἶχομεν στρώσει τὴν τράπεζάν μας εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ μεγάλῃν κουφοξυλέαν, εὐκόλως ἐνόησαμεν ὅτι ἐπέκειτο καταιγίς.

— Παιδιά, ταχύνετε, πρόπει νὰ ἐπιστρέψωμεν.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἐξ ὄλων τῶν στοματῶν ἀντήχησεν ἡ ἐπιφώνησις:

— Τόσον ὀγλήγορα;

Ἡ Λίξα τίποτε δὲν ἐξεφώνησεν, ἀλλὰ τὰ σχήματά της ἦσαν ἀρνήσεως καὶ διαμαρτυρήσεως.

— Ὁ ἄνεμος ἤρχισεν, εἶπεν ὁ πατήρ· ἤμπορεῖ νὰ μᾶς θραύσῃ τὰ παράθυρα. Ἐμπρὸς!

Ἀπόκρισιν ταῦτα δὲν ἐπεδέχοντο· ἤξεύρομεν ὅλοι ὅτι τὰ ὑαλία εἶναι τῶν κηπουρῶν ἢ περιουσία, καὶ ἂν τὰ θραύσῃ ὁ ἄνεμος, ὅτι τοὺς καταστρέψει.

— Προπορεύομαι, εἶπεν ὁ πατήρ. Συνοδεύσόν με, Βενιαμὴν, καὶ σὺ, Ἀλέξη· θὰ ταχύνωμεν τὸ βῆμα. Ὁ ῥεμῆς θὰ ἔλθῃ κατόπιν μετὰ τῆς Στεφανῆς καὶ τῆς Λίξης.

Δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ γελῶτων, καὶ δὲν ἐτρέχομεν πλέον, δὲν ἐπνηδῶμεν.

Ὁ οὐρανὸς ἐγένετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέλας, καὶ ἡ καταιγίς ἐπήρχετο ταχεῖα· προηγούντο δ' αὐτῆς κονιοροτοῦ σύννεφα, ἃ ἤγειρε στροβιλιζῶν ὁ ἀρξάμενος ἤδη νὰ πνέῃ ἄνεμος. Ὅστις καταλαμβάνετο ὑπ' ἐνὸς τῶν στροβίλων τούτων, ἠναγκάζετο νὰ ἴσταται, νὰ στρέφῃ τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἄνεμον, καὶ νὰ κλείῃ στόμα καὶ ὀφθαλμοὺς

διὰ τῶν χειρῶν του ἵνα μὴ τυφλωθῇ. Ὅταν ἀνε-
πνεύμεν, ἠσθάνομεθα εἰς τὸ στόμα γεῦσιν χαλίκων.

Αἱ βρονταὶ ἀντήχουν μακρόθεν, καὶ ἐπλησία-
ζον ταχέως, ἐνίοτε μετὰ σφοδρότερων ἐκρήξεων.

Ἡ Στεφανὴ καὶ ἐγὼ εἶχομεν λάβει τὴν Λίζαν
ἐκ τῶν δύο χειρῶν, καὶ τὴν ἐσύρομεν κατόπιν μας·
ἀλλὰ μᾶς παρηκολούθει δυσκόλως, καὶ δὲν ἐπρο-
χωροῦμεν ὅσον ταχέως ἠθέλομεν.

Ἄρά γε θὰ ἐφθάνομεν πρὸ τῆς καταγιγίδος;

Θὰ ἐφθανεν ὁ πατὴρ μετὰ τοῦ Ἀλέξη καὶ τοῦ
Βενικμίν;

Δι' ἐκείνους τὸ ζήτημα ἦτον πολλὴ σπουδαιότε-
ρον. Δι' ἡμᾶς, ἐπρόκειτο μόνον νὰ μὴ βραχῶμεν,
ἀλλὰ δι' ἐκείνους νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ πλάισια
ἀπὸ καταστροφῆς, δηλαδὴ νὰ τὰ κλείσωσι διὰ νὰ
μὴ τὰ προσβάλλῃ ὁ ἄνεμος κάτωθεν, νὰ τὰ φέρῃ
ἔνω κάτω.

Οἱ πάταγοι τῶν βροντῶν ἐπανελαμβάνοντο ἐπὶ
μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνεχεῖς, καὶ τὰ σύννεφα εἶ-
χον τόσον πυκνωθῆ, ὥστε σχεδὸν ἐνύκτωσε. Ὅ-
ταν ὁ ἄνεμος τὰ διήνοιγε, ἐφαίνοντο ποῦ καὶ ποῦ,
ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελανῶν των στροβίλων, βᾶθη
χλωρόχροα. Προφανῶς τὰ σύννεφα ταῦτα θὰ ἐξ-
εβῆγγον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμῆν.

Πρᾶγμα παράδοξον! Μεταξὺ τῶν βροντῶν ἠ-
κούσαμεν κρότον φοβερὸν ἀντηχήσαντα μέχρις ἡ-
μῶν, καὶ ἀκατανόητον· ἐφαίνετο ὡς ἂν σύνταγμα
ὄλον ἰππέων ὄρμα ἐμπρὸς, φεῦγον τὴν καταγιγίδα.
Ἄλλὰ τοῦτο ἦτον ἐξηγήσις ἀνόητος. Ἰππεῖς τί ἐ-
ζήτησαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῶν περιγῶρων;

Αἰφνης ἤρχισεν νὰ πίπτῃ καὶ χάλαζα. Κατ' ἀρ-
χὰς κόκκοι τινὲς μᾶς ἐκτύπησαν εἰς τὸ πρόσω-
πον· ἔπειτα ἐπίπτον ὡς χεῖμαρρος, καὶ ἠναγκάστη-
μεν νὰ καταφύγωμεν ὑπὸ μίαν πύλην.

Τότε δὲ ῥαγδαίαν εἶδον πίπτουσαν τὴν φοικτο-
τέραν χάλαζαν ἢν δύναται τις νὰ φαντασθῇ. Ἐν
μιᾷ στιγμῇ ἡ ὁδὸς ἐκαλύφθη ὑπὸ λευκοῦ στρώ-
ματος, ὡς ἂν ἦτον χειμῶν· οἱ κόκκοι ἦσαν χον-
δροὶ ὡς αὐτὰ περιστερῶν, καὶ πίπτοντες ἀπετέ-
λουν θόρυβον μέγαν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτοῦ ἠκούετο
συνεχῶς καὶ ὁ κρότος θραυσμένου ὕλων. Μετὰ
τῆς χάλαζης δ' ἐπίπτον ἐκ τῶν ὀροφῶν κατὰ γῆς
καὶ παντοῖα πρᾶγματα, τεμάχια κεράμων, τμή-
ματα ἀσβεστοκονίας, σχιστόλιθοι τεθραυσμένοι,
καὶ πρὸ πάντων οὗτοι ἀπετέλουν μέλανας σωρούς
ἐπὶ τῆς λευκῆς χάλαζης.

— Φεῦ! αἱ θυρίδες τῶν πλαισίων! ἀνέκραζεν
ἡ Στεφανή.

Καὶ εἰς ἐμὲ ὁ αὐτὸς στοχασμὸς μοῖ εἶχεν ἐ-
πέλθει.

— Ἰσως ἐφθασεν ὁ πατὴρ ἐν καιρῷ.

— Καὶ ἂν ἐφθασαν πρὸ τῆς χάλαζης, δὲν θὰ εἶ-
χον καιρὸν νὰ εἴψουν τὰς ψάθας. Καταστροφή!

— Λέγουν ὅτι ἡ χάλαζα πίπτει κατὰ τόπους
μόνον.

— Εἴμεθα πλησίον εἰς τὴν οἰκίαν, ὥστε εἶναι
ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπσεε καὶ ἐκεῖ. Ἄν πίπτῃ εἰς

τὸν κῆπον καθὼς ἐδῶ, ὁ δυστυχὴς μας πατὴρ τὸ
πᾶν ἀπόλεσεν. ὦ, Θεέ μου! Τόσας ἐλπίδας ἐ-
στήριζεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλησιν, καὶ τόσῃ ἀνάγκῃ
εἶχεν αὐτῶν τῶν χρημάτων!

Χωρὶς καλῶς νὰ ἠξέυρω τὰς τιμὰς τῶν πραγ-
μάτων, εἶχον ὅμως πολλὰκις ἀκούσει ὅτι ἡ ἀξία
τῶν ὑέλων τούτων θυρίδων ἦτον χιλίων πεν-
τακοσίων ἢ χιλίων δεκακοσίων φράγκων ἢ ἑκα-
τοντάς, καὶ ἐνόησα ἀμέσως ὅποια θὰ ἦτον ἡ ἡμε-
τέρα συμφορὰ, ἂν ἡ χάλαζα εἶχε θραύσει τὰς πεν-
τακοσίας ἢ ἐξακοσίας θυρίδας μας, χωρὶς νὰ συν-
υπολογίσω καὶ τὰ ἀνοχομεῖα καὶ τὰ φυτά.

ἠθελον νὰ ἐρωτήσω τὴν Στεφανήν, ἀλλὰ μό-
λις ἠδυνάμεθα ν' ἀκούωμεθα, διότι μᾶς ἐκώφευεν
ὁ μέγας θόρυβος τῆς πιπτούσης χάλαζης· ἔπειτα
δὲ τὸ ἀληθὲς εἶναι καὶ ὅτι ἡ Στεφανὴ δὲν ἐφαί-
νετο διατεθειμένη νὰ διυλιθῇ. Ἐβλέπε δὲ περὶξ
τῆς τὴν χάλαζαν μετ' ἐκφράσεως ἀπογνώσεως ὁ-
μοίας πρὸς τὴν τῶν βλεπόντων τὸν οἶκόν των
πυρπολούμενον.

Ἡ φοβερὰ αὕτη χάλαζα πολλὴ δὲν διήρκεσε,
πέντε ἢ ἕξ λεπτὰ ἴσως, καὶ ἔπαυσεν αἰφνιδίως ὡς
αἰφνιδίως εἶχεν ἀρχίσει. Τὸ σύννεφον παρῆλθεν ὑ-
πὲρ τὰ Παρίσια, καὶ ἠδυνήθημεν νὰ ἐξέλθωμεν τῆς
πύλης ὅπου εἶχομεν καταφύγει. Εἰς τὸν δρόμον
αἱ σκληραὶ καὶ στρογγύλαι χάλαζαι ἐκυλόντο
ὑπὸ τοῦς πόδας μας ὡς οἱ χάλυκες τῆς θαλάσσης,
καὶ τόσον βαθύ ἦτον τὸ στρώμα των, ὥστε οἱ πό-
δες ἐθυθίζοντο εἰς αὐτὸ μέχρι τῶν ἀστραγάλων.

Ἡ Λίζα δὲν ἠδύνατο νὰ περιπατῇ εἰς τὴν πα-
γαμένην ταύτην χάλαζαν, ἔχουσα πάνινα ὑποδή-
ματα, καὶ τὴν ἐπῆρα εἰς τὴν ῥάχιν μου. Τὸ πρό-
σωπόν της, τόσον εὐθυμον ὅτε ἤρχομεθα, ἦτον τώρα
κατατεθλιμμένον, καὶ δάκρυα ἐπλήρου τοὺς ὀ-
φθαλμούς της.

Πολὺς καιρὸς δὲν μᾶς ἐχρησίσθη ἵνα φθάσωμεν
εἰς τὴν οἰκίαν, ἢς εὔρομεν τὴν αὐλαίαν πύλην ἠ-
νεογμένην. Ἀμέσως ἐσπύσαμεν πρὸς τὸν κῆπον.

Τὶ θέαμα! Πάντα περὶξ ἦταν τεθραυσμένα, κα-
τασυντετριμμένα· αἱ θυρίδες, τὰ ἄνη, τὰ τεμά-
χια τῶν ὑαλίων, οἱ κόκκοι τῆς χάλαζης, ἀπετέ-
λουν σωρούς, ἄμορφα κράματα, καὶ τοῦ κῆπου
τούτου ὅστις τὴν αὐγὴν ἀκόμη ἦτον τόσον πλού-
σιος, τόσον ὠραῖος, οὐδὲν ἔμεινεν εἰμὴ τὰ ἀκα-
τονόμαστα ἐρείπια ταῦτα.

Ποῦ ἦτον ὁ πατὴρ;

Οὐδαμοῦ τὸν ἐβλέπομεν, καὶ ζητοῦντές τον ἐ-
φθάσαμεν εἰς τὸ μέγα ἀνοχομεῖον, οὗ οὐδὲ ἐν ὑα-
λίον ἔμεινεν ἄθραυστον. Ἐκλήπτο δὲ, ἢ μᾶλλον
ἦτον ἐβριμμένος εἰς ξύλινον σκίμποδα ἐν τῷ μέσῳ
τῶν συντριμμάτων ἅτινα ἐκάλυπτον τὸ ἔδαφος,
καὶ παρ' αὐτὸν ἴσταντο ἀκίνητοι ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ
Βενικμίν.

— ὦ δυστυχῆ μου παιδιὰ! ἀνέκραζεν ὕψων
τὴν κεφαλὴν ὅτε ἐπλησιάζομεν; καὶ ἐνοήσας ἡ-
μᾶς ἐκ τοῦ κρότου τῶν ὑπὸ τοῦς πόδας μας θραυ-
σμένων ὕλων· ὦ δυστυχῆ μου παιδιὰ!

Καὶ λαβῶν τὴν Λίζαν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἤρχισε νὰ κλαίῃ χωρὶς νὰ εἰπῇ μίαν λέξιν.

Τί νὰ εἰπῇ;

Ἦτον καταστροφή· ὅσον δὲ μεγάλη καὶ ἂν ἦτον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἦτον ἔτι μεγαλύτερα διὰ τ' ἀποτελέσματα.

Μετ' ὀλίγον ἔμαθον παρὰ τῆς Στεφανῆς καὶ παρὰ τῶν παιδίων πόσον δεδικοιολογημένη ἦτον τοῦ πατρὸς ἡ ἀπελπισία. Πρὸ δέκα ἐτῶν εἶχεν ἀγοράσει ὁ πατὴρ τὸν κῆπον τοῦτον, καὶ εἶχεν οἰκοδομήσει τὴν οἰκίαν ὁ ἴδιος. Ὁ πωλήσας εἰς αὐτὸν τὸ γήπεδον τῷ εἶχε δανείσει καὶ χρήματα διὰ ν' ἀγοράσῃ τὸ ὑλικὸν τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀνοικοῦ. Συνεφωνήθη δὲ ν' ἀποδοθῇ τὸ δάνειον δι' ἐτησίαν δόσεων ἐντὸς δεκαπέντε ἐτῶν. Δι' ἐπιμελοῦς ἐργασίας καὶ διὰ παντοίων στερήσεων εἶχε κατορθώσει ὁ πατὴρ νὰ πληρώσῃ ὡς τότε ἀκριβῶς τὰς δόσεις του· καὶ τόσον ἀναγκαιοτέρα ἦτον ἡ ἀκρίβεια αὕτη τῶν πληρωμῶν, καθ' ὅσον ὁ πωλητὴς μίαν μόνον περίστασιν περιέμενε, δηλαδή μίαν μόνον ἀναβολὴν, διὰ νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὸ γήπεδον, τὴν οἰκίαν, τὸ ὑλικὸν, κρατῶν, ἐννοεῖται, καὶ τὰς δέκα δόσεις ἃς εἶχεν ἤδη λάβει. Φαίνεται μάλιστα ὅτι αὕτη ἦτον ἡ κερδοσκοπικὴ πρόθεσίς του, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐπὶ τῶν δεκαπέντε ἐτῶν θὰ ἤρχετο μία περίστασις καθ' ἣν ὁ πατὴρ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ, ἐνῆργησε τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ἥτις δι' αὐτὸν ἦτον ὅλως ἀκίνδυνος, ἐν ᾧ διὰ τὸν ὀφειλέτην ἦτο πλήρης κινδύνων.

Ἴδου λοιπὸν, ἡ χάλαζα ἔφερε τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Καὶ τώρα, τί θὰ ἐγένετο;

Πολὺν καιρὸν δὲν ἐμείναμεν ἐν τῇ ἀβεβαιότητι, καὶ τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ Ἀκίνος ἄφαιλε νὰ πληρώσῃ τὴν ἔτησίαν του δόσιν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν φυτῶν, εἶδομεν ἐλθόντα εἰς τὴν οἰκίαν κύριον μέλανα ἐνδύματα ἔχοντα, ὅστις πολὺ περιποιητικὸς δὲν ἐφαίνετο, καὶ μᾶς ἔδωκε χαρτίον σσημασμένον, ἀφ' οὗ ἔγραψέ τινας λέξεις εἰς αὐτὸ, εἰς γραμμὴν ἥτις ἔμενεν ἀγραφος.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτον δικαστικὸς κλητῆρ.

Ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἤρχισε νὰ ἐπανερχῆται συνεχέστατα, ὥστε μέχρι τέλους ἐγνώριζε καὶ τὰ ὀνόματα ὅλων ἡμῶν.

— Καλ' ἡμέρα, Ῥεμῆ, καλ' ἡμέρα, Ἀλέξη, ἔλεγε. Εἶσθε καλά, κυρία Στεφανή;

Καὶ μᾶς ἔδιδε τὸν σσημασμένον του χάρτην, ὡς εἰς φίλους.

— Καλὴν ἐντάμωσιν, παιδιά!

— Κατὰ διαβόλου!

Ὁ πατὴρ δὲν ἔμενε πλέον εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ἔτρεχεν εἰς τὴν πόλιν. Ποῦ ἐπήγαινε; Δὲν ἤξεύρω, διότι ἐκεῖνος, ὁ ἄλλοτε τόσον ὀμιλητικὸς, λέξιν τώρα δὲν ἐξεστόμει. Ἐπήγαινε διὰ τὰς ὑποθέσεις, βεβαίως εἰς τὰ δικαστήρια.

Ἡ ἰδέα αὕτη μὲ κατετρόμαξε. Καὶ ὁ Βιτάλης ἐπῆγεν εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ ἤξευρον τί τῷ συνέβη.

Ὡς πρὸς τὸν πατέρα τὸ ἀποτέλεσμα ἐβράδυνε πολὺ περισσότερον, καὶ οὕτω παρήλθε μέρος τοῦ χειμῶνος. Ἐπειδὴ, ἐννοεῖται, δὲν ἐδυνήθημεν νὰ ἐπισκευάσωμεν τὰ ἀνοικομεῖα καὶ ν' ἀνανεώσωμεν τὰ ὑαλία εἰς τὰ πλαίσια, ἐκαλλιεργοῦμεν εἰς τὸν κῆπον λαχανικά καὶ ἄνηθ μὴ ἀπαιτούντα προφυλάξεις. Πολὺ προσοδοφόρον δὲν ἦτον τοῦτο, ἀλλ' ὅπως δήποτε κάτι θ' ἀπέφερε, καὶ ἔπειτα ἦτον ἐργασία.

Μίαν ἑσπέραν ὁ πατὴρ ἐπέστρεψε πλέον καταβεβλημένος ἀκόμη παρ' ἄλλοτε.

— Παιδιά, εἶπεν, ἐτελείωσε.

Ἡθέλῃσα νὰ ἐξέλθω, διότι ἐνόησα ὅτι περὶ σπουδαίου ἐπρόκειτο, καὶ ἐπειδὴ ἀπετεινέτο εἰς τὰ παιδιά του, ἔκρινα ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶμαι παρῶν ν' ἀκούσω.

Ἄλλὰ μοι ἔνευσε νὰ μείνω.

— Δὲν εἶσαι τῆς οικογενείας; εἶπε. Εἶσαι μὲν πολὺ νέος διὰ ν' ἀκούσης ὅ,τι ἔχω νὰ σ' εἰπῶ, ἀλλὰ τόσον ἐδοκιμάσθης ὑπὸ τῆς δυστυχίας, ὥστε ἠμπορεῖς νὰ μ' ἐνοήσης. Παιδιά, θὰ σὰς ἀφήσω.

Ὅλα τὰ παιδιά ἀνεφώνησαν καὶ ἐξέπεμψαν κραυγὴν θλίψεως.

Ἡ Λίζα ἐπήδησεν εἰς τὴν ἀγκάλην του, καὶ τὸν ἐφίλησε κλαίουσα.

— ὦ! ἐννοεῖται ὅτι θέλησίς μου δὲν εἶναι ν' ἀφήσω παιδιά καλὰ ὡς εἶσθε σεις, ἀγαπητὴν κόρην ὡς εἶναι ἡ Λίζα.

Καὶ τὴν ἔσφιγγεν εἰς τὴν καρδίαν του.

— Ἄλλὰ κατεδικάσθην νὰ πληρώσω, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχω χρήματα, θὰ τὰ πωλήσω ὅλα ἐδῶ, καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν θὰ φθάσουν, θὰ μὲ ρίψουν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου θὰ μείνω πέντε ἔτη. Ἀφ' οὗ δὲν ἠμπορῶ νὰ πληρώσω διὰ χρημάτων, θὰ πληρώσω διὰ τοῦ σώματος, διὰ τῆς ἐλευθερίας μου.

Τότε ἤρχισαμεν ὅλοι νὰ κλαίωμεν.

— Λυπηρὸν εἶναι, εἶπεν, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ὑπάγωμεν ἐναντίον τοῦ νόμου, καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ νόμος. Φαίνεται ὅτι ἄλλοτε ἦτον ἀκόμη αὐστηρότερος, — τοῦτο μοι εἶπεν ὁ δικηγόρος μου, — καὶ ὅτι ὅταν ὁ ὀφειλέτης δὲν ἠμπορεῖ νὰ πληρώσῃ τοὺς δανειστάς του, εἶχον αὐτοὶ τὸ δικαίωμα νὰ κατακερματίσουν τὸ σῶμά του, καὶ νὰ διανεμηθῶσιν ὅσα μέρη αὐτοῦ ἤθελον· ἐμὲ εἰς τὴν φυλακὴν μόνον μὲ στέλλουν. Ἐκεῖ θὰ εἶμαι βεβαίως μετ' ὀλίγας ἡμέρας, καὶ θὰ μείνω πέντε ἔτη. Τί θὰ γίνετε σεις εἰς τὸ διάστημα τοῦτο; Ἴδου τὸ φοβερὸν.

Ἐπειτα ἐπῆλθε σιωπὴ ποίαν ἐντύπωσιν ἀπέτελεσεν εἰς τὰ ἄλλα παιδιά, δὲν τὸ ἤξεύρω· δι' ἐμὲ ὅμως ὑπῆρξε φρικτὴ.

— Ἐννοεῖτε βεβαίως ὅτι δὲν παρέλειψα νὰ σκεφθῶ περὶ τούτου· καὶ ἰδού τί ἀπεφάσισα διὰ

νά μὴ μείνητε μόνοι καὶ ἐγκαταλελειμμένοι ἀφ' οὗ φυλακισθῶ.

Τότε μοι ἐπανήλθε μικρὰ ἐλπίς.

— Ὁ Ῥεμῆς θὰ γράψῃ εἰς τὴν ἀδελφὴν μου Αἰκατερίνην Συριώτου εἰς Δρευζὺ τῆς Νιεύρης, θὰ τῇ ἐξηγήσῃ τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, καὶ θὰ τὴν παρακαλέσῃ νὰ ἔλθῃ. Μετὰ τῆς Αἰκατερίνης δέ, ἥτις εὐκόλως δὲν τὰ χάνει, καὶ εἶναι τῶν ὑποθέσεων ἔμπειρος, θ' ἀποφασίσωμεν τί εἶναι τὸ καλλίτερον.

Ἦτον ἡ πρώτη ἐπιστολὴ αὐτὴ ἦν ἔγραφον, ἐπίπνοος καὶ σκληρὰ ἀρχή!

Ἄν καὶ οἱ λόγοι τοῦ πατρὸς ἦσαν ἀρίστοι, περιείχον ὅμως μίαν ἐλπίδα, καὶ εἰς ἦν ἡμεθα θέσιν, πολὺ ἦτον καὶ τὸ νὰ ἐλπίζωμεν.

Ἄλλὰ τί;

Δὲν τὸ ἐβλέπομεν, καὶ ὅμως ἠλπίζομεν. Ἡ Αἰκατερίνη θὰ ἤρχετο, καὶ ἦτον γυνὴ ἔμπειρος τῶν ὑποθέσεων· τοῦτο ἤρκει εἰς παιδία ἀφελῆ καὶ ἀνί δεα ὡς ἡμεῖς ἡμεθα.

Διὰ τοὺς ἔμπειρους τῶν ὑποθέσεων δὲν ὑπάρχουσι δυσκολίαι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον.

Ἄλλὰ δὲν ἦλθεν ὅσον ταχέως ἐφραταζόμεθα, καὶ οἱ κλητῆρες οἱ ἐκτελοῦντες τὴν προσωποκράτησιν τῶν ὀφειλετῶν ἔφθασαν πρὸ αὐτῆς.

Ὁ πατὴρ ἔμελλε νὰ ὑπάγῃ εἰς ἐνὸς φίλου του, ὅτε, ἔξερχόμενος τῆς οἰκίας, τοὺς ἀπῆντησεν ἐμπρὸς του. Τὸν συνώδευον δὲ καὶ ἐγὼ, καὶ ἐν ἀκαρεῖ μᾶς περικύκλωσαν· ἀλλ' ἦτον περιττὸν, διότι ὁ πατὴρ δὲν διελογίζετο νὰ φύγῃ ὠχρίασε δὲ ὡς ἂν ἔμελλε νὰ λιποθυμήσῃ, καὶ ἐξήτησε παρὰ τῶν φυλάκων διὰ φωνῆς ἀσθενοῦς τὴν ἄδειαν νὰ φιλήσῃ τὰ τέκνα του.

— Μὴ λυπεῖσαι τόσο, καλέ μου ἄνθρωπε, εἶπεν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν· ἡ φυλακὴ τῶν χρεῶν δὲν εἶναι πολὺ φοβερὰ, καὶ ἀπαντᾷ τις ἐκεῖ καλοὺς συντρόφους.

Ἥμεῖς ἐμείναμεν εἰς τὴν οἰκίαν, περιστοιχούμενοι ὑπὸ τῶν κλητῆρων.

Ἐγὼ δ' ἐπῆγα εἰς τὸν κῆπον νὰ φέρω τὰ παιδία.

Εἰς τὴν ἐπιστροφὴν εὗρομεν τὸν πατέρα κρατούντα εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν Λίζαν, ἥτις ἔκλαιε ποταμηδόν.

Τότε εἰς τῶν κλητῆρων τῷ ὠμίλησεν εἰς τὸ αὐτίον, ἀλλὰ δὲν ἤκουσα τί τοῦ εἶπε.

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ πατὴρ, ἔχετε δίκαιον· πρέπει.

Καὶ ἐγερούεις ἀποτόμως, ἀφῆκε τὴν Λίζαν κατὰ γῆς. Ἐκείνη ὅμως τὸν συνέλαβε, καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν χεῖρά του.

Τότε ἐφίλησε τὴν Στεφανὴν, τὸν Ἀλέξην καὶ τὸν Βενιαμίν.

Ἐγὼ δ' ἔμεινα εἰς μίαν γωνίαν, θαμβοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ δακρύων· ἀλλὰ καλέσας με,

— Καὶ σὺ, Ῥεμῆ, εἶπε, δὲν ἔρχεσαι νὰ με ἐγκαταλιθῆς; Καὶ σὺ δὲν εἶσαι παιδίον μου;

Ἥμεθα ἐκτὸς ἡμῶν αὐτῶν.

— Μείνατε, εἶπεν ὁ πατὴρ ἐπιτακτικῶς. Σὰς τὸ διατάττω.

Καὶ ταχέως ἐξῆλθεν, ἀφ' οὗ ἔθηκε τὴν χεῖρα τῆς Λίζας εἰς τὴν χεῖρα τῆς Στεφανῆς.

Ἡθέλησα νὰ τὸν παρακολουθῶ, καὶ διηυθύνωμην πρὸς τὴν θύραν· ἀλλ' ἡ Στεφανὴ μοι ἔνευσε νὰ σταθῶ.

Ποῦ θὰ ἐπήγαινον; Τί θὰ ἔκαμον;

Ἔμείναμεν ὡς νεκροὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μαγειρείου· ἐκλαίωμεν, καὶ κάνεις δὲν εὗρισκε νὰ εἰπῇ μίαν λέξιν.

Ποῖαν λέξιν;

Τὸ ἠξεύρομεν ὅτι ἡ φυλακίσις αὐτὴ ὀφέποτε θὰ ἐγίνετο, ἀλλ' ἐνομίζομεν ὅτι ἡ Αἰκατερίνη θὰ ἦτον τότε μεθ' ἡμῶν, καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἦτον ἡ προστασία μας.

Ἄλλ' ἡ Αἰκατερίνη δὲν εἶχεν ἔλθει.

Ἐφθασεν ὅμως μίαν ὥραν περίπου μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πατρὸς, καὶ μᾶς εὗρεν ὄλους εἰς τὸ μαγειρεῖον, ὅπου οὐδὲ μίαν λέξιν δὲν εἶχομεν ἀνταλλάξει. Ἐκείνη ἥτις ὡς τῆς στιγμῆς ἐκείνης μᾶς ὑπεστήριζεν, ἦτον ἤδη καὶ αὐτὴ κατασυντετριμμένη· ἡ Στεφανὴ, ἡ τόσον ἀνδρεία ψυχὴ, τόσον δυσκαταγώνιστος, ἦτον ἤδη ἀσθενὴς ὡς ἡμεῖς. Δὲν μᾶς ἐνεθάρρυνε πλέον, δὲν εἶχε θέλησιν, ἔπαυσε νὰ διευθύνῃ, καὶ ἦτον ὅλη παραδεδομένη εἰς τὴν λύπην τῆς, καταστέλλουσα αὐτὴν μόνον ἵνα παρηγορῇ τὴν τῆς Λίζας. Ὁ κυβερνήτης ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡμεῖς τὰ παιδία, χωρὶς κάνένα εἰς τὸ πηδάλιον, χωρὶς φάρου πρὸς ἂν νὰ πλώωμεν, χωρὶς οὐδενὸς ὅστις νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὸν λιμένα, χωρὶς κανὴν νὰ ἠξεύρωμεν ἂν δι' ἡμᾶς ὑπῆρχε λιμὴν, ἐμένομεν ἀπολωλότες ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους τοῦ βίου, παραρριπτόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνέμων, πάσης ἰδέας, παντὸς κινήματος ἀνεπίδεκτοι, ἔντρομοι τὸν νοῦν, ἀπέλιπδες τὴν καρδίαν.

Σπανία γυνὴ ἦτον ἡ θεῖα Αἰκατερίνα. Εἶχε πρωτοβουλίαν καὶ θέλησιν. Εἶχεν ὑπηρετήσις ὡς τροφὸς εἰς τὰ Παρίσια ἐπὶ δέκα ἔτη, κατὰ πέντε διαφόρους ἐποχάς· ἐγνώριζε τοῦ κόσμου τὰς δυσκολίας, καὶ, ὡς ἔλεγεν ἡ ἰδία, ἤξευρε νὰ εὕρισκῃ τὰ νερά τῆς.

Ἀνακούφισις ἦτον δι' ἡμᾶς νὰ τὴν ἀκούωμεν νὰ μᾶς προστάξῃ καὶ νὰ τῇ ὑπακούωμεν. Εἶχομεν εὖρει ὁδοδείκτην· ὠρθώθημεν εἰς τοὺς πόδας μας πάλιν.

Χωρικὴ, ἄνευ ἀνατροφῆς καὶ ἄνευ περιουσίας, βαρεῖαν εὐθύνην ἀνεδέχετο διὰ μίας. Καὶ γενναίότεροι ἐδύναντο νὰ ἐνδοιάσωσιν. Ἀνελάμβανεν οἰκογένειαν ὀρφανῶν, ὧν ὁ πρεσβύτερος δὲν ἦτον δεκαεξαετής, καὶ ἡ νεώτερά ἦτον βωβή. Πῶς νὰ οἰκονομήσῃ αὐτὰ τὰ παιδία; Πῶς νὰ τ' ἀναδεχθῇ ὅταν μετὰ δυσκολίας ἔξῃ καὶ ἡ ἰδία;

Ὁ πατὴρ ἐνὸς τῶν παιδίων ἔ εἶχε γαλακτουχῆσαι ἦτον συμβολαιογράφος. Ἐκείνον ἐπῆγε καὶ ἐσυμβουλευθῆ, καὶ μετ' ἐκείνου, κατὰ τὴν γνώμην

καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας του, ἀπεφασίσθη ἡ τύχη μας. Μετὰ ταῦτα ἐπῆγε καὶ συνενόηθη μετὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ὀκτῶ ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν της εἰς τὰ Παρίσια, χωρὶς οὔτε ἅπαξ νὰ μᾶς εἶπῃ τι περὶ τῶν διαβημάτων καὶ τῶν σκοπῶν της, μᾶς ἐγνωστοποίησε τ' ἀποφασισθέντα.

Ἐπειδὴ ἡμεῖς πολὺ μικροὶ διὰ νὰ ἐργαζώμεθα μόνοι, ἕκαστον παιδίον θὰ ἐπῆγαιεν εἰς τινος συγγενοῦς, θείου ἢ θείας, ὅστις θὰ ἤθελε νὰ τὸ δεχθῆ.

Ἡ Λίζα, εἰς τῆς θείας Αἰκατερίνης εἰς Μορβάν.

Ὁ Ἀλέξης, εἰς θείου τινός, ὅστις ἦτον μεταλλωρύχος εἰς Βάρσιν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Σεννῶν.

Ὁ Βενιαμίν, εἰς ἄλλου θείου ὅστις ἦτον κηπουρὸς εἰς ἅγιον Κεντίνον.

Ἡ δὲ Στεφανῆ, εἰς θείας νενυμφευμένης εἰς Χαρέντην, τὴν παραθαλασσίαν, εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἐσνάνδην.

Ἦκουον τὰς διατάξεις ταύτας, καὶ περιέμενον νὰ ἔλθῃ ἡ σειρά μου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θεία Αἰκατερίνα ἔπαυσεν ὁμιλοῦσα, ἐπροχώρησα.

— Καὶ ἐγώ ; εἶπον.

— Σύ ; Ἀλλὰ σὺ δὲν εἶσαι τῆς οἰκογενείας.

— Θὰ ἐργασθῶ διὰ σᾶς.

— Δὲν εἶσαι τῆς οἰκογενείας.

— Ἐρωτήσατε τὸν Ἀλέξην καὶ τὸν Βενιαμίν ἂν δὲν ἐργάζωμαι μὲ προθυμίαν.

— Καὶ τρώγεις ἐπίσης μὲ προθυμίαν ; δὲν εἶναι ἀληθές ;

— Ναί, ναί, εἶναι τῆς οἰκογενείας, εἶπον ὅλοι.

Τότε ἐπροχώρησεν ἡ Λίζα, καὶ ἤνωσε τὰς χεῖράς της ἐμπρὸς τῆς θείας μετὰ σχήματος εὐγνωστότερου ὄλων τῶν λόγων.

— Φιλτάτη μου, εἶπεν ἡ θεία Αἰκατερίνα, σ' ἐννοοῦ κάλλιστα. Θέλεις νὰ ἔλθῃ μὲ σέ. Ἀλλὰ βλέπεις ; Εἰς τὴν ζωὴν δὲν γίνεται πάντοτε ὅ,τι θέλομεν. Σὺ εἶσαι ἀνεψιά μου, καὶ ὅταν θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας, ἂν ὁ ἐδικός μου εἶπῃ στραβὴν λέξιν, ἢ δείξῃ δυσἀρεσκίαν εἰς τὴν τράπεζαν, μίαν λέξιν θὰ ἔχω ν' ἀποαῖνωμαι. «Ἐἶναι τῆς οἰκογενείας μας. Ποῖος θὰ τὴν λυπηθῆ, ἂν ἡμεῖς δὲν τὴν λυπηθῶμεν ; » Καὶ ὅ,τι σοὶ λέγω δι' ἡμᾶς εἶναι ἀληθές καὶ διὰ τὸν θεῖον τοῦ ἀγίου Κεντίνου, διὰ τὸν θεῖον τῆς Βάρσης καὶ διὰ τὴν θείαν τῆς Ἐσνάνδης. Ὅστις δέχεται τοὺς συγγενεῖς του δὲν δέχεται διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ξένους. Διὰ τὴν οἰκογένειαν εἶναι ὀλίγος ὁ ἄρτος δὲν περισσεύει δι' ὅλον τὸν κόσμον.

Ἐίδον ἀμέσως ὅτι τίποτε δὲν ἐδύνατο νὰ γίνῃ, τίποτε δὲν εἶχον νὰ προσθέσω. Ὁ,τι ἔλεγεν ἦτον ἀληθέστατον. «Δὲν ἦμην τῆς οἰκογενείας». Δὲν εἶχον τίποτε ν' ἀπαιτῶ. Ἄν ἐζήτην, θὰ ἦμην ἐπαίτης. Καὶ ὅμως, μήπως θὰ τοὺς ἠγάπων περισσότερο ἂν ἦμην τῆς οἰκογενείας των ; Ὁ Ἀλέξης, ὁ Βενιαμίν δὲν ἦσαν ἀδελφοί μου ; ἀδελφαί μου δὲν ἦσαν ἡ Στεφανῆ καὶ ἡ Λίζα ; Δὲν τοὺς

ἠγάπων ὅσον ἔπρεπε ; καὶ ἡ Λίζα δὲν μὲ ἠγάπα ὅσον τὸν Ἀλέξην ἢ τὸν Βενιαμίν ;

Ἡ θεία Αἰκατερίνα ποτὲ δὲν ἀνέβαλλε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεών της. Μᾶς εἰδοποίησεν ὅτι θὰ ἐχωριζόμεθα τὴν ἐπαύριον τὸ πρωτὶ, καὶ τοῦτο εἰποῦσα μᾶς ἔστειλε νὰ κοιμηθῶμεν.

Μόλις ἐπήγομεν εἰς τὸν κοιτῶνά μας, καὶ ὅλοι μὲ ἐτριγύρισαν, καὶ ἡ Λίζα ἐβρίθθη ἐπάνω μου κλαίουσα. Τότε ἐνόησα, ὅτι ἂν καὶ τοὺς ἔτηκεν ἡ λύπη τοῦ χωρισμοῦ, ἀλλ' ἐμὲ ἐσυλλογίζοντο, ἐμὲ ἐλυποῦντο, καὶ ἠσθάνθηον ὅτι ἤμην ἀδελφός των. Τότε μία ἰδέα ἐπῆλθεν εἰς τὸν τεταραγμένον μου νοῦν, ἢ μᾶλλον, διότι πρέπει νὰ εἰπῶ τὸ καλὸν καθὼς τὸ κακὸν, μία ἐμπνευσίς τῆς καρδίας μοι ἀνέβη εἰς τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς καρδίας.

— Ἀκούσατε, εἶπον. Βλέπω ὅτι ἂν οἱ συγγενεῖς σας δὲν μὲ θέλουν, σεῖς ὅμως, σεῖς μὲ ἔχετε τῆς οἰκογενείας σας.

— Ναί, εἶπον καὶ οἱ τρεῖς ; θὰ εἶσαι πάντοτε ἀδελφός μας.

Ἡ δὲ Λίζα, ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρει νὰ ὁμιλήσῃ, ἐπεκύρωσε τὰς λέξεις ταύτας σφίγγουσά μοι τὴν χεῖρα καὶ στηρίζουσα ἐπ' ἐμὲ βλέμμα τόσον βαθύ, ὥστε τὰ δάκρυα μοι ἤλθον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Αἱ λοιπὸν, ναί ! θὰ εἶμαι ἀδελφός σας καὶ θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω.

— Ποῦ θέλεις νὰ ὑπάγῃς ; ἠρώτησεν ὁ Βενιαμίν.

— Ὑπάρχει μία θέσις εἰς τοῦ Περνύτου. Θέλεις αὐριον τὸ πρωτὶ νὰ ὑπάγω νὰ τὴν ζητήσω διὰ σέ ; εἶπεν ἡ Στεφανῆ.

— Δὲν θέλω νὰ λάβω θέσιν ἂν λάβω, θὰ πρέπει νὰ μείνω εἰς τὰ Παρίσια, καὶ τότε πλεον δὲν θὰ σᾶς βλέπω. Θὰ φορέσω πάλιν τὴν προειάν μου, θὰ λάβω τὴν ἄρπαν μου ἀπὸ τοῦ καρφίου, ὅπου τὴν ἐκρέμασεν ὁ πατήρ, καὶ θὰ πηγαίνω ἀπὸ Ἀγίου Κεντίνου εἰς Βάρσιν, ἀπὸ Βάρσης εἰς Ἐσνάνδην, ἀπὸ Ἐσνάνδης εἰς Δρευζὺ, θὰ σᾶς βλέπω ὅλους, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ οὕτω δι' ἐμὲ θὰ ἦσθε πάντοτε ἠνωμένοι. Δὲν ἐλησμόνησα οὔτε τὰ ἄσματά μου, οὔτε τοὺς σκοποὺς τῶν χρῶν. Οὕτω θὰ κερδίζω τὸν ἄρτον μου.

Εὐχαρίστησις ἔλαμψεν εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα, καὶ εἶδον ὅτι ἡ ἰδέα μου ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰς εὐχάς των, δι' ὃ καὶ ἐν μέσῳ τῆς θλίψεως ἠσθάνθηον ἐμαυτὸν εὐτυχεῖ. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν ὁμιλήσαμεν περὶ τοῦ σχεδίου ἡμῶν, περὶ τοῦ χωρισμοῦ, περὶ τῶν συνεντεύξεων, περὶ τοῦ παρελθόντος, περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐπειτα ἡ Στεφανῆ ἠθέλησε νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὰς κλῖνας μας ; ἀλλὰ κἀνεὶς δὲν ἐκοιμήθη καλῶς ἐκεῖνην τὴν νύκτα, καὶ ἐγὼ ὀλιγώτερον ἴσως ἀφ' ὅλους τοὺς ἄλλους.

Τὴν ἐπαύριον, ἀπὸ τὰ χαράγματα, ἡ Λίζα μὲ ἔφερεν εἰς τὸν κῆπον. Ἐνόησα δ' ὅτι εἶχε κάτι νὰ μ' εἶπῃ.

— Θέλεις νὰ μοὶ ὁμιλήσῃς :

Τότε ἔνευσε καταφατικῶς.

— Λυπεῖσαι διὰ τὸν χωρισμὸν μας· δὲν ἔχεις ἀνάγκην νὰ μοι τὸ εἰπῆς· τὸ βλέπω εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ τὸ αἰσθάνομαι εἰς τὴν καρδίαν μου.

Μοὶ ἔνευσε δὲ τότε ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τοῦτου.

— Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας θὰ εἶμαι εἰς Δρευζύ.

Τότε ἐκίνησεν ἐκείνη τὴν κεφαλὴν.

— Δὲν θέλεις νὰ ὑπάγω εἰς Δρευζύ;

Διὰ νὰ συνεννοηθῶμεν συνήθως προσέτρεχον εἰς ἐρωτήσεις, καὶ μοὶ ἀπεκρίνετο δι' ἑνὸς σχήματος ἀρνητικοῦ ἢ καταφατικοῦ.

Μοὶ εἶπε λοιπὸν ὅτι θέλει νὰ ἔλθω εἰς Δρευζύ· ἀλλ' ἐκτείνασα τὴν χεῖρα πρὸς τρεῖς διαφόρους διευθύνσεις, μοὶ ἔδωκε νὰ ἐνοήσω ὅτι πρὶν ἐπρεπε νὰ ὑπάγω νὰ ἰδῶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν ἀδελφὴν της.

— Θέλεις νὰ ὑπάγω πρὶν εἰς Βάρσση, εἰς Ἐσνάνδην καὶ εἰς Ἄγιον Κεντίνον;

Ἐμειδίασε τότε χαίρουσα διότι τὴν ἐνόησα.

— Διὰ τί; Ἐγὼ σὲ ἤθελον νὰ ἰδῶ πρώτῃ.

Διὰ τῶν χειρῶν της δὲ, διὰ τῶν χειλέων, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῶν ὀφθαλμῶν της μοὶ ἐξήγησε διὰ τί μοὶ ἐξίτηι τοῦτο. Ἰδοὺ, μεταφράζω ὅτι μοὶ εἶπε·

— Διὰ νὰ μάθω εἰδήσεις περὶ τῆς Στεφανῆς, περὶ τοῦ Ἀλέξη καὶ τοῦ Βενιαμίν, εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς ἰδῆς πρώτους ἐκεῖνους. Ἐπειτα θὰ ἔλθῃς εἰς Δρευζύ, καὶ θὰ μοὶ ἐπαναλάβῃς ὅτι εἶδες, ὅ,τι σοὶ εἶπον.

Φιλτάτη Λίτσα!

Ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσουν εἰς τὰς δατὰ τὸ πρῶτ, καὶ ἡ θεία Αἰκατερίνη εἶχε ζητήσει μεγάλην ἀμαξάν διὰ νὰ τοὺς ὑπάγῃ πρώτον εἰς τὴν φυλακὴν ν' ἀσπασθοῦν τὸν πατέρα των, καὶ ἔπειτα ἕκαστον μὲ τὰ ὀλίγα του σκευῆ εἰς τὸν σιδηρόδρομον.

Εἰς τὰς ἑπτὰ μ' ἐπῆρεν ἡ Στεφανῆ εἰς τὸν κῆπον.

— Θὰ χωρισθῶμεν, μοὶ εἶπεν. ἠθέλον νὰ σοὶ δώσω ἕν ἐνθύμημα· λάβε τοῦτο. Εἶναι βελονοθήκη, καὶ περιέχει κλωστήν, βελόνας καὶ ἀκόμη καὶ ψαλλίδιον. Μοὶ τὴν εἶχε δώσει ὁ ἀνάδοχός μου. Εἰς τὸν δρόμον θὰ τὴν χρειασθῆς, διότι δὲν θὰ εἶμαι ἐγὼ ἐκεῖ νὰ σοὺ ἐμβελῶνω ὅ,τι ἐξηλωθῇ καὶ νὰ ράπτω τὰ κομβία σου. Ὅταν μεταχειρίζεσαι τὸ ψαλλίδιον μου, θὰ μ' ἐνθυμῆσαι.

Ἐν ᾧ δὲ μοὶ ὠμίλει ἡ Στεφανῆ, ὁ Ἀλέξης πηγαινοῦρχετο πᾶριξ. Ἀφ' οὗ δ' ἐκείνη ἐμβῆκεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐγὼ εἶχον μείνει εἰς τὸν κῆπον εἰς ἰσχυρὰν συγκίνησιν, μ' ἐπλησίασα.

— Ἐγὼ δύο πεντόφραγκα, μ' εἶπεν· ἂν θελήσῃς νὰ δεχθῆς τὸ ἕν, πολὺ θὰ μ' εὐχαριστήσῃς.

Ἐκ τῶν πέντε ἡμῶν μόνος ὁ Ἀλέξης εἶχε τὴν αἰσθησιν τῶν χρημάτων, καὶ τὸν ἐχλευάζομεν πάντοτε διὰ τὴν φιλαργυρίαν του. Συνέλεγεν ὀ-

βολὸν πρὸς ὀβολόν, καὶ ἀληθῆ του εὐτυχίαν ἐθεώρει τὸ νὰ ἔχῃ ἡμίφραγκα ἢ φράγκα τινὰ νέα, καὶ τὰ ἐκράτει καὶ τὰ ἔβλεπε πάντοτε εἰς τὴν χεῖρά του ὡς ἔστιλβον εἰς τὸν ἥλιον, καὶ ἤκουε μεθ' ἡδονῆς τὸν μελωδικὸν κρότον των.

Ἡ προσφορά του μοὶ κατετάραξε τὴν καρδίαν. ἠθέλησα ν' ἀρνηθῶ, ἀλλ' ἐπέμεινε καὶ μ' εἰσεβίβασεν εἰς τὴν χεῖρα ἐν λαμπρὸν ἀργυροῦν νόμισμα. Ἐνόησα δ' ἐκείθεν ὅτι ἰσχυρὰ ἦτον ἡ πρὸς ἐμὲ φιλία του ἀφ' οὗ ὑπερίσχυε τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν μικρὸν θησαυρὸν του.

Οὐδ' ὁ Βενιαμίν μ' ἐλησμόνησε, καὶ ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ μοὶ προσφέρῃ δῶρον. Μοὶ ἔδωκε δὲ τὸ μαχαίριόν του, καὶ μοὶ ἐξήτησεν ἕνα ὀβολόν, «διότι τὰ μαχαίρια κόπτουν τὴν φιλίαν».

Ἡ ὥρα προέβαιεν. Ἀκόμη ἐν τέταρτον, ἀκόμη πέντε λεπτά, καὶ θὰ ἐχωρίζομεθα. Ἡ δὲ Λίτσα δὲν θὰ μ' ἐσυλλογίζετο;

Καθ' ἣν στιγμὴν ἠκούσθησαν οἱ τροχοὶ τῆς ἀμαξῆς, ἐξῆλθε τοῦ δωματίου τῆς θείας Αἰκατερίνης, καὶ μοὶ ἔνευσε νὰ τὴν ἀκολουθήσω εἰς τὸν κῆπον.

— Λίτσα! ἐφώναζεν ἡ θεία Αἰκατερίνα.

Ἄλλὰ, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἐξηκολούθησεν ἡ Λίτσα τὸν δρόμον της σπεύδουσα.

Εἰς τοὺς κήπους τῶν ἀνθοκόμων καὶ λαχανοκόμων ὅλου τοῦ ἐδάφους γίνεται χρῆσις ὠφέλιμος, καὶ φυτὰ πρὸς ἀπλῆν τέρψιν καὶ καλλωπισμὸν δὲν καλλιεργοῦνται. Εἰς τὸν ἰδιὸν μας κῆπον ὁμοῦς ὑπῆρχε μεγάλη τοιανταφυλλέα τῆς Βεγγάλης, καὶ αὐτὴν δὲν τὴν εἶχον ἐκρίζωσει, διότι ἐβλάστανεν εἰς ἀχρηστὸν τινα γωνίαν.

Πρὸς τὴν τοιανταφυλλέαν ταύτην δινηθῆν ἡ Λίτσα ἐκοψεν ἕνα κλάδον, καὶ ἔπειτα στραφεῖσα πρὸς ἐμὲ, ἐκοψεν εἰς δύο τὸν κλάδον τοῦτον. ἔχοντα δύο κάλυκας ἐτοιμοὺς ν' ἀνοιγῶσι, καὶ μοὶ ἔδωκε τὸ ἕν ἡμῖς.

Ἦ! πόσον ἡ διάλεκτος τῶν χειλέων εἶναι ἀτελεστέρα τῆς διαλέκτου τῶν ὀφθαλμῶν! Πόσον αἱ λέξεις εἶναι ψυχραὶ καὶ κεναί, παραβαλλόμεναι πρὸς τὰ βλέμματα!

— Λίτσα! Λίτσα! ἐφώναζεν ἡ θεία.

Ἦδη τὰ σκευῆ τῶν παιδιῶν ἦσαν εἰς τὴν ἀμαξάν.

Ἐλαβον τότε τὴν ἀρπανμου, καὶ ἐκάλεσα τὸν Κάπην. Οὗτος δὲ, βλέπων τὸ μουσικὸν ὄργανόν μου καὶ τὴν παλαιάν μου ἐνδυμασίαν, ἦτις οὐδόλως τὸν ἐτρόμαζεν, ἐπῆδα ἐκ χαρᾶς, διότι βεβαίως ἐνόει ὅτι ἐμέλλομεν ν' ἀρχίσωμεν πάλιν τὰς ὀδοιπορίας μας, καὶ ὅτι θὰ τῷ ἐπετρέπετο πάλιν νὰ πηδᾷ, νὰ τρέχῃ ἐλεύθερος, ὅπερ τῷ ἐφαίνετο διασκεδαστικώτερον παρά νὰ μὲνῃ κατάκλειστος.

Ἡ στιγμὴ τῶν ἀποχαιρετισμῶν εἶχε φθάσει· τὴν συνέταμε δὲ ἡ θεία Αἰκατερίνα. Ἀνεβίβασεν εἰς τὴν ἀμαξάν τὴν Στεφανῆν, τὸν Ἀλέξην, καὶ τὸν Βενιαμίν, καὶ μοὶ εἶπε νὰ τῇ δώσω τὴν Λίτσαν εἰς τὰ γόνατα.

Καὶ ἔπειτα, ἐπειδὴ ἔμενον ὡς ἐκτὸς ἑμαυτοῦ, μ' ἔσπρωξεν ελαφρῶς, καὶ ἔκλεισε τῆς ἀμάξης τὴν θύραν.

— Ἐμπρός! εἶπε.

Καὶ ἡ ἄμαξα ἀνεχώρησε.

Διὰ τῶν δακρύων μου εἶδον τὴν κεφαλὴν τῆς Λίζας ἐκτὸς τοῦ παραθύρου τῆς ἀμάξης, καὶ ἡ χεὶρ τῆς μοὶ ἔπεμψεν ἐν φίλημα. Ἐπειτα δ' ἡ ἄμαξα ἐστράφη ταχέως περὶ τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ, καὶ δὲν εἶδα ἄλλο εἰμὴ σύννεφον κοινορτοῦ.

Τετέλεσται!

Στηριζόμενος εἰς τὴν ἄρπαν μου, τὸν Κάπην εἰς τοὺς πόδας μου ἔχων, ἔμεινα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον μηχανικῶς βλέπων τὸν κοινορτόν, ὅστις ἐπιπτε βραδέως εἰς τὴν ὁδόν.

Εἰς γείτων εἶχεν ἐπιφορτισθῆ νὰ κλείσῃ τὴν οἰκίαν καὶ νὰ φυλάξῃ τὰ κλειδιά διὰ τὸν νέον οἰκοδεσπότην. Αὐτὸς μ' ἀπέσπασεν ἐκ τῆς ἡλιθίας καταστάσεως εἰς ἣν ἤμην βεβουησμένος, καὶ με ἀνεκλάσειν εἰς ἑμαυτόν.

— Ἐκεῖ θὰ μείνης πάντοτε; μοὶ εἶπεν.

— Ὅχι, ἀναχωρῶ.

— Ποῦ θὰ υπάγῃς;

— Κατ' εὐθείαν ἐμπρός μου.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἡσθάνθη οἰκτον τινά, διότι τείνας μοι τὴν χεῖρα,

— Ἄν θέλῃς νὰ μείνης, μοὶ εἶπε, σὲ κρατῶ χωρὶς μισθὸν ὅμως, διότι δὲν εἶσαι ἀρκετὰ δυνατός. Ἀργότερα, ἄλλο πρᾶγμα.

Τὸν νύχαριστήσα ὅμως ἀρνηθεῖς.

— Ὅπως θέλεις. Τὸ ἔλεγον διὰ τὸ καλόν σου. Κατευόδιον.

Καὶ ἀνεχώρησε.

Καὶ ἡ ἄμαξα δὲν ἐφαίνετο πλέον. Ἡ οἰκία εἶχε κλεισθῆ.

Ἐπέρασα τότε τὸν τελαμῶνα τῆς ἄρπας μου εἰς τὸν ὄμῶν μου· τὸ δὲ κίνημα τοῦτο, τὸ ἄλλοτε τόσοσιν σύνηθες εἰς ἐμὲ, εἴκλυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Κάπη, ὅστις ἐγερεθεῖς ἐστήριξεν ἐπ' ἐμοῦ λάμποντας ὀφθαλμούς.

— Ὑπάγωμεν, Κάπη!

Μ' ἐνόησε, καὶ ἐπήδησεν ἐμπρός μου γαυγίζων.

Ἀπέστρεψα δὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ τῆς οἰκίας ταύτης ὅπου εἶχον ζῆσει δύο ἔτη, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι θὰ ζήσω δι' ὅλης μου τῆς ζωῆς, καὶ ἀπέβλεψα ἐμπρός μου.

Ὁ ἥλιος ἦτον ἤδη ὑψηλὰ ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα, δ' οὐρανὸς ἦτον καθαρὸς, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα θερμῆ. Δὲν ὁμοιάζε διόλου ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη τὴν παγετώδη νύκτα ὅτε εἶχον πέσει κατὰκοπος καὶ ἐξηνητλημένος ὑπ' αὐτὸν τοῦτον τὸν τοῖχον.

Τὰ δύο λοιπὸν ταῦτα ἔτη ἦσαν μόνον σταθμός, καὶ ἤδη ἔπρεπε πάλιν νὰ ἐπαναλάβω τὴν ὀδοιπορίαν μου.

Ἄλλ' ὁ σταθμὸς οὗτος ἦτον εὐεργετικός.

Εἶχεν ἀνανεώσει τὰς δυνάμεις μου.

Ἄλλὰ καλητέρα ἀκόμη τῶν δυνάμεων ἄς ἡ-

σθανόμην εἰς τὰ μέλη μου ἦτον ἡ φιλία ἢ ἡσθάνομην εἰς τὴν καρδίαν μου.

Δὲν ἤμην πλέον μόνος ἐπὶ τοῦ κόσμου.

Εἶχον σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ, νὰ εὐχαριστῶ τοὺς ἀγαπῶντάς με καὶ οὐς ἠγάπων, καὶ νὰ τοῖς εἶμαι χρήσιμος.

Νέα ὑπαρξίς ἠνοίγετο πρὸ τῶν βημάτων μου.

Ἐμπρός!

Τέλος τοῦ πρώτου τόμου καὶ τοῦ πρώτου μέρους.

Ἐκ τοῦ ἐσχάτου ἐκδοθέντος συγγράμματος τοῦ κ. Α. Μηλιαράκη «Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατὰ μέρος», ἐνθα μόνον περὶ Ἄνδρου καὶ Κέου ποιεῖται λόγος, ἀποσπῶμεν τὸ ἐπόμενον τμήμα, ἐνθα πραγματεύεται περὶ τῆς ἀποδημίας τῶν νησιωτῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Σ. τ. Δ.

ΕΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι καὶ ἡ ὑφαντικὴ τῶν γυναικῶν ἐν τῇ νήσῳ δὲν ἔχει τι τὸ ἰδιάζον, διότι τοῦτο γίνεται εἰς ὅλους τοὺς γεωργικοὺς τόπους. Ἐν Ἀνδρῶ ὅμως ὡς καὶ εἰς ἄλλας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἰδιάζει ἕτερον τι ἔργον, ὅπερ εἰς ἐθίμου ἐπικρατεῖ ἀπὸ τῆς Τουρκοκρατίας ἔτι, τὸ νὰ μετερχόμεθα ἀποδημοῦσαι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αἱ γυναῖκες καὶ αἱ νεάνιδες τὸ ἐπάγγελμα τῆς ὑπηγετρίας καὶ τῆς τροφοῦ.

Πρώτη αἰτία τῶν ἀποδημιῶν τούτων ἐγένετο ἡ πενία, εἰς ἣν περιήλθον αἱ νῆσοι ἐκ τῶν δηλώσεων τῶν Τούρκων καὶ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Οἱ περιηγηταὶ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μετὰ φρίκης διηγοῦνται τὰ παθήματα τῶν νησιωτῶν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν νήσων τῶν ἐλληνικῶν θαλασσῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι κατὰ διαφόρους χρόνους ἡ συνήθεια αὕτη ἐπεκράτει ἄλλοτε εἰς ἄλλην νῆσον. Ὁ Φιλιππίδης λέγει ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ, εἰς τὰ περὶ Τήνου «καὶ βυζάστρες τῶν ἀρχοντικῶν τῆς πόλεως (Κωνσταντινουπόλεως) εἶναι σχεδὸν ὅλαις Τηνιακαῖς». Ὁ Ἀλέξανδρος Στοῦρτζας (1791) ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀδελφῆς μετ' εὐγνωμοσύνης μνημονεύει τροφοῦ τῆς οἰκογενείας τῶν, ἐκ Σύρου. Τὰς ἀποδημίας τῶν γυναικῶν διηκούλυσε ἡ ὑπάρχουσα συκοφανία μετὰ τῶν νήσων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης, καὶ ἡ προστασία ἢ ἐλάττωσιν αἱ γυναῖκες παρὰ τῶν Ἀνδρῶν πλοιαρχῶν, οἵτινες ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν, περὶ τῆς ἀνακοινώσεως εἰδήσεων ἐκ τῆς πατρίδος καὶ περὶ παντὸς, οὐ τινοὺς εἶχον χρεῖαν ἐν τῇ ξένῃ.

Αἱ γυναῖκες ἐπανερχόμεναι εἰς τὴν νῆσον μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ ἢ ὀλίγου χρόνου χρησιμοποιοῦσι τὰ ἀποταμιεύματά τῶν εἰς ἀγορὰν κτημάτων, εἰς προίκας, ἢ εἰς ἀγορὰν διαφόρων ἀντικειμένων τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου.

Ἡ ἐργασία τῆς γυναικὸς, προωρισμένης εἰς τὰ τοῦ οἴκου κυρίως καὶ εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδῶν, ὅταν γίνεται ἐπὶ τόπου ἐνθα οἰκεῖ, εἶνε σπουδαία, διότι ἄνευ παραμελήσεως τοῦ οἴκου καὶ τῶν παιδῶν προσθέτει καὶ αὕτη μέρος μικρὸν εἰς